

ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА

Относно прилагане на финансови инструменти
по
„Програма за морско дело, рибарство и аквакултури“
2021 – 2027 г. (ПМДРА)

съфинансирана от
Европейски фонд за морско дело и рибарство
/ЕФМДР/
през програмния период 2014 - 2020г.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

ПРОЦЕДУРА

BG14MFOP001-7.001

МЯРКА

Мярка: Техническа помощ

„Програма за морско дело и рибарство“

октомври, 2021 г.
гр. София

СЪДЪРЖАНИЕ:

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА	5
РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ	6
ПРЕДГОВОР	7
I. ПРИЛОЖИМА НОРМАТИВНА РАМКА И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ.....	10
1.1. НОРМАТИВНА РАМКА.....	10
1.1.1. <i>Нормативна рамка и стратегически документи на ниво ЕС в програмния период – 2014-2020</i>	<i>11</i>
1.1.2. <i>Нормативна рамка и стратегически документи на ниво ЕС в програмния период – 2021-2027</i>	<i>14</i>
1.2. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА.....	16
1.2.1. <i>Стратегическа рамка в програмния период – 2014-2020.....</i>	<i>16</i>
1.2.2. <i>Стратегическа рамка в програмния период – 2021-2027</i>	<i>17</i>
1.3. ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ ОТ ПРЕГЛЕДА НА ПРИЛОЖИМАТА НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛОЖИМОСТТА НА ФИ ПО ПМДРА 2021-2027 КАТО НАДГРАЖДАНЕ НА ПМДР 2014 - 2020	20
ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ НА НИВО ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ – 2021-2027 г.....	27
ПРОГРАМНИ ДОКУМЕНТИ НА Р. БЪЛГАРИЯ ЗА ПРОГРАМНИЯ ПЕРИОД – 2021-2027 г.	28
II. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ, СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ФАКТОРИ И МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г., НУЖДТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПОДКРЕПА ЧРЕЗ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В СЕКТОРИТЕ НА ИНТЕРВЕНЦИЯ НА ПМДРА 2021 – 2027.....	29
2.1. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ФАКТОРИ	29
2.2. МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2027	39
2.3. АНАЛИЗ НА НУЖДТЕ ОТ ИНВЕСТИЦИИ И ОБОРОТНО ФИНАНСИРАНЕ В СЕКТОРА.....	41
СТРУКТУРИРАНЕ НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ	48
2.4. АНАЛИЗ НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПОДКРЕПА ЧРЕЗ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ.....	49
III. ОБЩА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИЯ РАЗМЕР НА ПРИНОСА ОТ ПРОГРАМАТА ЗА ФИНАНСОВИЯ ИНСТРУМЕНТ И ОЧАКВАНИЯ ЕФЕКТ НА ЛОСТА (ЛИВЪРИДЖ);.....	52
3.1. ПРЕДЛАГАН ПРИНОС ОТ ПМДРА ЗА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ, ЛОСТОВ ЕФЕКТ, ФИНАНСОВИ ПРОДУКТИ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ ДИФЕРЕНЦИРАНО ТРЕТИРАНЕ НА ИНВЕСТИТОРИТЕ.....	54
3.2. ЦЕЛЕВИ ГРУПИ КРАЙНИ ПОЛУЧАТЕЛИ ПО ОТДЕЛНИТЕ ФИНАНСОВИ ПРОДУКТИ.....	63
IV. ОЧАКВАН ПРИНОС НА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ ЗА	

ПОСТИГАНЕТО НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ ПО ПМДРА 2021 – 2027	68
4.1. ОПИСАНИЕ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА	68
4.2. ПОТЕНЦИАЛЕН ПРИНОС НА ИДЕНТИФИЦИРАНИТЕ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ.....	69
4.3. ПРАВНА РАМКА И ЕВРОПЕЙСКИ РЕГУЛАЦИИ ЗА ДЕЙСТВИЕ НА ФИНАНСОВИЯ ИНСТРУМЕНТ	74
V. РИСКОВЕ И ПРЕДВАРИТЕЛНИ УСЛОВИЯ ЗА УСПЕШНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ФИ В Т.Ч. ВЪЗМОЖНИ ПРЕЧКИ ОТ ИНСТИТУЦИОНАЛЕН, АДМИНИСТРАТИВЕН, ПРАВЕН АСПЕКТ И ДР., КОИТО МОГАТ ДА ЗАТРУДНЯТ ПРИЛАГАНЕТО НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ, КАКТО И НАБОР ОТ АДЕКВАТНИ МЕРКИ ЗА ТЯХНОТО ПРЕОДОЛЯВАНЕ	75
VI. НАУЧЕНИ УРОЦИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА ФИ ПРЕЗ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2014-2020, В Т.Ч. СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ В ПРОЦЕСА НА СТРУКТУРИРАНЕ НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ПЕРИОДА 2014-2020 Г.	77
6.1. ПРИЛАГАНИ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ПРОГРАМНИЯ ПЕРИОД 2014-2020 г.	77
6.2. СТИМУЛИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ	79
6.3. КРИТЕРИИ ЗА ДОПУСТИМОСТ НА КРАЙНИ ПОЛУЧАТЕЛИ	80
6.4. ФРАГМЕНТАЦИЯ НА РЕСУРСИТЕ	81
VII. ДОБРИ ПРАКТИКИ ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ДРУГИ СТРАНИ-ЧЛЕНКИ НА ЕС (РУМЪНИЯ).....	81
7.1. ИДЕНТИФИЦИРАНИ ДОБРИ ПРАКТИКИ ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ФИ В ДРУГИ-СТРАНИ ЧЛЕНКИ НА ЕС	81
7.2. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛАГАНЕТО НА ФИ В СТРАНАТА.....	83
VIII. СЪЩЕСТВЕНИ ПАРАМЕТРИ ПРИ ПОСЛЕДВАЩО ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ И АКТУАЛИЗИРАНЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНАТА ОЦЕНКА.....	85
XII. ПРИЛОЖЕНИЯ	86
ПРИЛОЖЕНИЕ А. ОТЧЕТ ПО ПРОВЕДЕНОТО ПРОУЧВАНЕ.....	86
ПРИЛОЖЕНИЕ Б. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	101
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	103

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1 Предложен размер на Финансов инструмент.....	57
Таблица 2 Нива на гаранционно покритие	62
Таблица 3 Видове операции за насърчаване на устойчивото рибарство и опазването на водните биологични ресурси	64
Таблица 4 Видове операции за насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури.....	64
Таблица 5 Видове операции за укрепване на международното управление на океаните и създаване на предпоставки за безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните.....	65
Таблица 6 Видове операции за създаване на предпоставки за растеж на устойчива „Синя икономика“ и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури в крайбрежните и вътрешните райони.....	65
Таблица 7 Показатели за изпълнение по ПМДРА.....	
Таблица 8 Справка за онлайн интервюта по ПМДРА – 2021-2027 г.....	86

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ

Графика 1 Нива на гаранционно покритие.....	60
---	----

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ББР	Българска банка за развитие
БНБ	Българска народна банка
ГД	Генерална дирекция
ГДМДР	Генерална дирекция „Морско дело и рибарство“
ДЕС	Договор за Европейския съюз
ДФЕС	Договор за функциониране на Европейския съюз
ДФЗ	Държавен фонд земеделие
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕК	Европейска комисия
ЕП	Европейски парламент
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство
ЕФМДРА	Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗУСЕСИФ	Закон за управление на средствата от европейските структурни и инвестиционни фондове
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
МС	Министерски съвет
НГФ	Национален гаранционен фонд
ОП	Оперативна програма/и
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ПМДРА	Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
РОУР	Регионална организация за управление на рибарството
СПО	Стандартен производствен обем
НСИ	Национален статистически институт
СЗСИ	Система за земеделска счетоводна информация

ФМФИБ Фонд мениджър на финансови инструменти в България

РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ

БВП	Брутен вътрешен продукт
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ДЕН	Дистанционно електронно наблюдение
МИРГ	Местна инициативна рибарска група/и
МСП	Малки и средни предприятия
МФР	Многогодишна финансова рамка
ННН	Незаконен, недеклариран и нерегулиран (ННН-риболов) Illegal, Undeclared and Unregulated (IUU-Fishing)
РОР	Регламент на ЕС за общоприложимите разпоредби
УО	Управляващ орган
ФИ	Финансов инструмент/и

ПРЕДГОВОР

Европейският съюз е най-големият пазар на морски дарове в света, а риболовната индустрия на ЕС има глобален обхват. Чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство /ЕФМДР/ се подкрепят множество проекти, които помагат различни общности да се придържат към политиката за устойчиво развитие на морското дело и рибарството. До края на 2020-та година са предоставени около 6,4 млрд. евро за риболовната индустрия и морските традиции в европейските страни. През следващия програмен период 2021-2027 г. се предвижда тази подкрепа да продължи.

Предварителната оценка относно прилагането на финансови инструменти по програмите съфинансирани от Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури /ЕФМДРА/ през програмния период 2021 – 2027 г. е базирана на анализ, основан на факти, данни и насоки, обосноваващи използването на финансови инструменти в рамките на приложимите програми през програмния период 2021-2027 г. в България.

Използваният в анализа подход е съобразен с изискванията на:

- ❑ Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика
- ❑ Регламент (ЕС) 2021/1139 на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2021 година за създаване на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури;
- ❑ други налични указания и добри практики за извършване на предварителна оценка.

През програмния период 2021-2027 г. обект на предварителна оценка за прилагане на финансови инструменти, определен с Решение на МС №

196/11.04.2019 г. и финансирани по линия на Европейски фонд за морско дело, рибарство аквакултури /ЕФМДРА/ е:

- „Програма за морско дело, рибарство и аквакултури“ /ПМДРА/;

Основната цел на *Предварителната оценка* е да идентифицира нуждите от прилагането на финансовите инструменти по програмата, финансирана от ЕФМДРА и да определи финансовите продукти, които да се прилагат по финансовите инструменти /ФИ/ по програмата, финансирана от ЕФМДРА за програмния период 2021-2027 г. В документа се препоръчва индикативният размер на приноса от програмата за ФИ и очаквания ефект на ливъридж, предвидените финансови продукти, включително евентуалната необходимост от диференцирано третиране на инвеститорите, целевата група крайни получатели и очаквания принос на финансовия инструмент за постигане на специфичните цели, заложиени в ПМДРА.

Настоящият документ служи също и за основа за разработване на инвестиционни стратегии за прилагане на подкрепа чрез ФИ по ПМДРА 2021-2027 г.

Европейският съюз въвежда през програмен период 2021-2027 г. „Европейския зелен договор“ с основната идея да превърне Европа в първия климатично неутрален континент до 2050 г. От тази гледна точка, основната цел на ЕС в тази посока е да отговори на безпрецедентното климатично предизвикателство и да възстанови здравето на европейската акватория, както и да осигури екологичната, икономическата и социалната устойчивост на рибарството и аквакултурите в ЕС.

Рибарството и аквакултурите са част от тази „Зелена сделка“ и са необходими при създаването на устойчива хранителна система за бъдещето – система, която ще е в полза на океаните и моретата, на потребителите, на рибарите и на всички, които се занимават професионално с рибарство и аквакултури. Само преди десетилетие много от рибните запаси на ЕС бяха преексплоатирани. С помощта на науката през програмен период 2021-2027 г. се предвижда морското дело, рибарството и аквакултурите да са част от основните теми на ЕС, като всички научно оценени запаси трябва да се експлоатират в съответствие с принципа за максимално устойчив добив, така че да не се възпрепятства регенерирането на запасите. Натрупаният опит в ЕС показва, че риболовните общности могат да спечелят само когато рибните

запаси са в добро здраве.

Икономическите печалби зависят от устойчивите риболовни практики. През 2009 г. риболовният флот на ЕС е бил слабо доходоносен; а през 2019 г. прогнозната нетна печалба достига 1,3 милиарда евро. В допълнение емисиите въглероден диоксид от риболов са намалели с 40%.

През 2021-2027 г. се предвижда риболовната индустрия на ЕС да бъде по-конкурентоспособна, иновативна и природосъобразна. В допълнение към уловния риболов, отглеждането на аквакултури в ЕС е успешен пример за устойчиво производство на риба. Усилията на Европейския съюз в тази посока са насочени към насърчаване прилагането на най-високи стандарти при отглеждането на аквакултури. Тези усилия се отплащат, защото печалбите в сектора на аквакултури са се удвоили в програмния период 2014-2020 г., в годините между 2014 и 2016 г.

Възможностите за бизнес в сектора също се разрастват и икономическият потенциал за растеж за следващите години и десетилетия е значим.

I. ПРИЛОЖИМА НОРМАТИВНА РАМКА И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

В настоящия раздел подробно са разгледани приложимите нормативни и стратегически документи и са изведени основните заключения, свързани с прилагането на финансови инструменти /ФИ/. Следва да се има предвид, че към настоящия момент – октомври 2021 година, Европейската нормативна рамка е все още в процес на разработване.

1.1. НОРМАТИВНА РАМКА

В Общата политика в областта на рибарството /ОПОР/ се включва управлението на различните флотилии и консервирането на рибните запаси като общо благо чрез равен достъп до водните ресурси на ЕС и справедлива конкурентоспособност. ОПОР се формулира за първи път в чл. 38. от „Договора от Рим“ (1957 г.), в който е посочено, че в изграждащата се Европейска икономическа общност /ЕИО/ ще се търгуват свободно, както селскостопански продукти, така и риба и рибни продукти. В този смисъл в първоначалния си облик ОПОР е част от Общата селскостопанска политика /ОСП/ (Common Agricultural Policy, CAP), но с течение на времето тя става все по-независима. Като единна и обща политика на ЕИО – Общата политика в областта на рибарството придобива своя облик едва през 70-те години, като в следващите години и в различните програмни периоди, които се институционализират като Многогодишна финансова рамка /МФР/ от 7-годишен бюджетен цикъл се правят различни актуализации на ОПР. С Договора от Лисабон (в сила от 2009) се правят още значителни промени в рамките на МФР 2007-2013 г., но определените квоти за улов далеч надхвърлят определените по научен път квоти за риболов. От правна гледна точка, с Договора от Лисабон се променя наименованието на „Договора от Маастрихт“ (1992 г.) в „Договор за функционирането на Европейския съюз“ /ДФЕС/ (в сила от 2009 г.), където в ДФЕС от чл. 38 до чл. 43 се определят целите на „следлисабонския“ ОПОР. В този смисъл ОПОР „преди Лисабонския договор“ и „след Лисабонския договор“ изглежда по различен начин. През 2013 г. Съветът и Парламентът постигат споразумение за обновяване на ОПОР в програмния период 2014-2020 г. за

постигане на дългосрочна екологична, икономическа и социална устойчивост на риболовните и аквакултурните дейности.

1.1.1. Нормативна рамка и стратегически документи на ниво ЕС в програмния период – 2014-2020

След продължително обсъждане в Съвета и — за първи път — в Парламента на 1 май 2013 г. е постигнато споразумение относно нов режим в областта на рибарството, който се основава на три основни стълба:

- новата ОПОР (Регламент (ЕС) № 1380/2013);
- общата организация на пазара на рибни продукти и продукти от аквакултури (Регламент (ЕС) № 1379/2013);
- Европейски фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР) (Регламент (ЕС) № 508/2014);

Общата политика в областта на рибарството има за цел да гарантира, че дейностите на секторите на риболова и аквакултурите са екологически устойчиви в дългосрочен план и се управляват по начин, който е в съответствие с целите за постигане на икономически, социални и свързани с трудовата заетост ползи. Най-важните въпроси, включително и свързаните с използването на финансови инструменти са:

- Многогодишното управление, основано на екосистемите, което да засилва ролята, отредена в предишната реформа на многогодишни планове, но също така да възприеме по-екосистемно ориентиран подход, с планове, включващи много видове и риболовни планове – в регионален контекст на географските райони в Европа.
- Избягването на нежелания улов представлява сериозно предизвикателство. В това отношение правното задължение за разтоварване на целия улов води до съществени и важни промени в риболовните практики в сектора, понякога съпроводени със значителни финансови разходи. Поради това следва да се предвиди възможност да предоставя подкрепа за иновации и инвестиции, допринасящи за цялостното изпълнение на задължението за разтоварване, както и за разработването и прилагането на мерки за опазване, които допринасят за селективността.

По отношение на капацитета на флота ОПОР задължава държавите членки да адаптират своя риболовен капацитет чрез национални планове, така че той да бъде балансиран с техните възможности за риболов. Дребномащабният риболов трябва да изпълнява специална роля в новата ОПОР. Практиката на резервирани риболовни зони от 12 морски мили за традиционните флотове ще бъде прилагана до 2022 г. Правилата, уреждащи дейностите на риболовните флотове на ЕС в трети държави и в международни води, трябва да се определят в контекста на външните отношения на ЕС, като се гарантира, че те са в съответствие с принципите на политиката на ЕС.

Договорености за риболов в тези води са свързани със споразумения за партньорство в областта на устойчивото рибарство и с участие на ЕС в регионалните организации за управление на рибарството (РОУР). Устойчивите аквакултури допринасят за повишаването на добива с оглед задоволяване на търсенето на риба на пазара на ЕС и за стимулиране на растежа в крайбрежните и в селските райони чрез национални планове.

Нови задължения, които налагат държавите членки да засилят ролята на науката чрез увеличаване на събирането на данни, както и чрез обмен на информация относно запасите, флотите и въздействието на риболовните дейности.

Цели се децентрализирано управление чрез приближаване на процедурата на вземане на решение към сектора на рибарството. Законодателите на ЕС определят общата рамка, докато държавите членки разработват мерките за изпълнение и си сътрудничат помежду си на регионално равнище.

Съществуващият набор от технически мерки, съдържащи се в Регламент (ЕО) № 850/98 на Съвета, съставляват сложна и хетерогенна система от разпоредби, които понастоящем се преразглеждат, за да се предостави нов набор от технически мерки.

Общата организация на пазарите на рибни продукти и продукти от аквакултури е част от пакета от реформи.

Новият Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА) ще служи като финансов инструмент в помощ на прилагането на

ОПОР и общата организация на пазара на рибни продукти и продукти от аквакултури.

Някои от по-значимите промени в правен аспект, касаещи Общата политика в областта на рибарството /ОПОР/ в програмния период 2014-2020 г. са свързани с Балтийско море, Атлантическия океан, Средиземно море, дънните запаси в Северно море, западните води. Тези промени са представени в общо 8 Регламента на Европейския парламент /ЕП/ и Съвета за периода 2016 – 2019 година.

Общо относим, в това число и за Черно море е Регламент (ЕС) № 2019/1241 на ЕП и Съвета, приет на 20.06.2019 г за опазване на рибните ресурси и защита на морските екосистеми чрез технически мерки. Той определя правилата за това как, къде, кога, кои и колко риби могат да бъдат уловени във водите на ЕС с цел опазване на видовете и защита на морските екосистеми. Регламентът отменя регламенти (ЕО) № 812/2004, 894/97, 850/98, 2549/2000, 254/2002 и 2187/2005.

В съответствие с реформираната обща политика в областта на рибарството на ЕС, правилата на Регламент (ЕС) № 2019/1241 на ЕП и Съвета, приет на 20.06.2019 имат следното предназначение:

- ☐ да гарантират, че нивата на улов на риба отговарят на максимално устойчивия улов с цел намаляване на нежелания улов и премахване на изхвърлянето на улов, както и за постигането на добро състояние на околната среда;
- ☐ да допринесат за защитата на младите екземпляри и на струпванията на хвърлящи хайвер морски видове чрез използване на селективни риболовни уреди и мерки за избягване на нежелания улов;
- ☐ да сведат до минимум въздействието на риболовните уреди върху морските екосистеми и по-специално върху уязвимите видове и местообитания, включително чрез подходящо използване на стимули и други мерки.

Регламентът включва редица важни характеристики като:

- ☐ опростяване на процедурата за регионално сътрудничество с цел създаване на регионализирани правила за различни риболовни зони;

- ☐ забрана или ограничаване на определени видове риболовни методи, включително постепенно прекратяване на риболова с електрически импулсен ток;
- ☐ определяне на списък на забранените видове;
- ☐ установяване на подход, базиран на резултатите.

С въвеждането на показатели за ефективност на селективността се цели осигуряване на количествена оценка, посредством която да се измери ефективността на техническите мерки; въвеждане на зони със забрана за риболов и зони със сезонни забрани за риболов.

1.1.2. Нормативна рамка и стратегически документи на ниво ЕС в програмния период – 2021-2027

Когато говорим за нормативната рамка на за програмния период 2021 – 2027, трябва основно да насочим вниманието към качествено новия нормативен подход за развитието на ОПОР.

На 29 май 2018 г. се прави предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд+, Кохезионния фонд, Европейския фонд за морско дело и рибарство, както и финансови правила за тях и за фонд „Убежище и миграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и инструмента за управление на границите и визите, чийто приет и окончателен вариант е публикуван на 24 юни 2021 г. като Регламент (ЕС) 2021/1060.

На 13 юни 2018 г. Комисията представя предложение за нов регламент за Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА) като част от следващата бюджетна рамка на ЕС за периода 2021—2027 г. Целта на предложението е да се опрости прилагането на ЕФМДРА, като на държавите членки се позволи да насочат подкрепата си към стратегическите си приоритети, вместо да се налага да избират измежду „меню“ от допустими действия. Предложеният от Комисията бюджет на ЕФМДРА е в размер на 6 108 000 000 EUR по текущи цени. Ресурсите на ЕФМДРА са разпределени между споделено, пряко и непряко управление. За подпомагането при споделено

управление се предоставят 5 311 000 000 EUR, а за подпомагането при пряко и непряко управление — 797 000 000 EUR.

ЕС работи за подобряване на съществуващия Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДР) през идните години с цел насърчаване на динамичен сектор на рибарството, подкрепа за приемствеността между поколенията и гарантиране на справедлив жизнен стандарт за крайбрежните общности.

През юни 2019 година, Съветът постига съгласие по своята преговорна позиция („частичен общ подход“) по предложението за регламент относно ЕФМДРА за периода 2021—2027 г., който има за цел да подкрепя общата политика в областта на рибарството (ОПОР), морската политика на ЕС и международните ангажменти в областта на управлението на океаните, особено в контекста на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие. Преговорната позиция се определя като „частична“, тъй като на този етап не се включват свързаните с бюджета въпроси, които са предмет на последващи преговори в контекста на многогодишна финансова рамка (МФР) на ЕС за 2021—2027г.

Въпреки че като цяло остава близо до предложението на Комисията, частичната преговорна позиция на Съвета допълнително подобрява текста, като опростява и изяснява структурата на фонда.

На 7 юли 2021 година е приет Регламент (ЕС) 2021/1139 на Европейския парламент и на Съвета от за създаване на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (Регламент (ЕС) 2021/1139).

В Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (Регламент (ЕС) 2021/1060) са дефинирани правилата за прилагане на финансови инструменти за всички фондове на Европейския съюз.

1.2. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

1.2.1. Стратегическа рамка в програмния период – 2014-2020

Правното основание за Общата политика в областта на рибарството в програмния период 2014-2020 г. се определя от следните 3 регламента:

- Регламент (ЕС) № 1380/2013 – това е фактически новата Обща политика в областта на рибарството;
- Регламент (ЕС) № 1379/2013 – по отношение общата организация на пазара на рибни продукти и продукти от аквакултури;
- Регламент (ЕС) № 508/2014 – чрез който се създава Европейски фонд за морско дело и рибарство /ЕФМДР/.

За политиките на ЕС в областта на морското дело и рибарството отговаря Генерална дирекция /ГД/ „Морско дело и рибарство“ /ГДМДР, Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries, DG MARE/ на Европейската комисия.

Мисията на тази Генерална дирекция е да води политика на устойчиво използване на океаните и морските ресурси в ЕС и на процъфтяващо бъдеще за крайбрежните общности и риболовния сектор, популяризиране на морските политики и стимулиране на устойчива синя икономика и насърчаване на управлението на океаните на международно равнище. Това включва осигуряване на устойчив риболов и аквакултури и в пълна степен прилагане на ОПОР, както и насърчаване на интегриран подход в ЕС от отношение на всички политики, засягащи океаните, включително насърчаване на развитието на устойчива „синя икономика“. В ресора на тази ГД е да се стреми да осигурява работни места и просперитет на крайбрежните общности и риболовния сектор, , както и да допринася за осигуряването на здравословна среда за днешните и бъдещите поколения, както и да проектира тези политики в международен план.

За програмен период /2014-2020 г./ – общата сума, разпределена по ЕФМДР възлиза на 6400 милиона евро.

ЕСИ фондовете функционират съгласно общи правила и разпоредби (вж. Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г.), които подобряват и хармонизират координирането и изпълнението им.

През предходния период ЕФМДР съфинансира проекти заедно с националното финансиране: на всяка държава членка се отпуска дял от общия бюджет на фонда, в зависимост от размера на нейната риболовна промишленост (равнище на заетост и производство, размер на риболовния флот и т.н.). След това всяка държава членка подготвя оперативна програма, в която се описва разпределението на финансовите ресурси и която следва да бъде одобрена от Комисията.

1.2.2. Стратегическа рамка в програмния период – 2021-2027

Най-голямата реформа в управлението на ОПОР се предвижда да се случи по предстоящата „Зелена сделка“ в програмен период 2021-2027 г.

Целта на ОПОР е да насърчи динамична риболовна индустрия и да осигури справедлив жизнен стандарт за риболовните общности. Освен това е важно да се уточни, че квотите за улов следва да бъдат снижени и да се наложат сериозни ограничения, тъй като за изминалите програмни периоди ясно се вижда, че те далеч са надхвърлени.

Съгласно Регламент (ЕС) 2021/1139 Европейският фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА) е създаден за периода от 1 януари 2021 г. до 31 декември 2027 г., за да бъде приведен в съответствие с продължителността на многогодишната финансова рамка (МФР). С настоящия регламент се определят приоритетите на ЕФМДРА, бюджетът и специфичните правила за предоставяне на финансиране от Съюза, като се допълват общите правила, приложими към ЕФМДРА съгласно Регламент (ЕС) 2021/1060. Целта на ЕФМДРА се състои в насочване на финансови средства от бюджета на Съюза за подкрепа на общата политика в областта на рибарството (ОПОР), морската политика на Съюза и международните ангажименти на Съюза в областта на управлението на океаните. Посоченото финансиране е ключов фактор за осигуряването на устойчиво рибарство и за опазването на морските биологични ресурси, за продоволствената сигурност чрез снабдяването с морски продукти, за растежа на устойчивата синя икономика и за гарантирането на доброто състояние, безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните.

Фондът е основният финансов инструмент в подкрепа на общата политика на ЕС в областта на рибарството (ОПОР). ОПОР насърчава главно устойчивия риболов, устойчивите аквакултури, контрола и правоприлагането, събирането на данни и синята икономика. ЕФМДРА се предвижда да подпомага цели на ЕС в областта на морското дело и крайбрежията, например международното управление, познанията за морската среда и морското пространствено планиране.

През новия програмен период /2021-2027 г./ съгласно цитирания Регламент (ЕС) 2021/1139, бюджетът на ЕФМДРА възлиза на 6 108 000 000 евро по текущи цени. Ресурсите на ЕФМДРА се разпределят между споделено управление и пряко и непряко управление.

За подпомагането при споделено управление следва да се предоставят 5 311 000 000 евро, а за подпомагането при пряко и непряко управление около 797 000 000 евро. С цел да се гарантира стабилност, по-специално във връзка с постигането на целите на ОПОР, при определянето на средствата, предоставяни на национално равнище при споделено управление за програмния период 2021—2027 г., следва да се заделят специални средства за най-отдалечените региони, за контрол и правоприлагане, както и за събиране и обработване на данни за управлението на рибарството и за научни цели, като същевременно следва да се предвидят тавани за определени инвестиции в риболовни кораби, както и за окончателното и за временното преустановяване на риболовни дейности.

Националните органи имат правомощието да изберат кои проекти да бъдат финансирани и носят съвместна отговорност с Комисията за изпълнението на оперативната програма. По ЕФМДРА се предвижда да бъдат надградени следните четири основни линии на подкрепа, реализирани по ЕФМДРА:

А. Устойчиво в екологичен план рибарство на ЕС

- ☐ инвестиране в по-селективни риболовни съоръжения с цел премахване на изхвърлянията и по този начин управление на въздействието на задължението за разтоварване на целия улов, наложено от реформата на ОПОР от 2015 г.;

- ☐ по изрично искане на Европейския парламент, приоритет за събиране на данни и контрол чрез значително увеличаване на дела на ЕФМДРА, предвиден за тази цел;
- ☐ прилагане на мерки за опазване на запасите, като биологични периоди за почивка;
- ☐ замразяване на субсидиите за оператори, които не изпълняват правилата на ОПОР;

В. Конкурентоспособен сектор на рибарството на ЕС

- ☐ помощ за рибари на възраст под 40 години с най-малко 5 години професионален опит в сектора;
- ☐ подкрепа за разнообразяване на доходите на рибарите чрез спомагателни дейности (например риболовен туризъм);
- ☐ инвестиции на борда на корабите с цел по-добро управление на улова и подобряване на качеството му, както и инвестиции в пристанищна инфраструктура с цел изпълнение на задължението за разтоварване;
- ☐ подкрепа за иновации, включително разработване на по-модерни и екологосъобразни кораби;
- ☐ подкрепа за планове за производство и предлагане на пазара, изготвени от организациите на производителите;
- ☐ помощ за окончателно преустановяване на риболовни дейности с цел намаляване на капацитета и риболовното усилие на флота;
- ☐ подкрепа при заменяне на двигателите с цел намаляване на мощността и емисиите на CO₂ (условието е намаляване на мощността на двигателите на плавателните съдове до 24 метра);

С. По-добри социални условия:

- ☐ инвестиране с цел подобряване на здравето, хигиената и безопасността на борда;
- ☐ професионално обучение за рибари;
- ☐ създаване на взаимоспомагателен фонд, който да се използва при природни бедствия и екологични или здравни злоупотреби (обхващащ

рибари и земеделски стопани, отглеждащи стриди, в случай на вредители);

D. Син растеж (аквакултури)

- ☐ подпомагане с цел засилване на технологичното развитие, трансфера на иновации и знания;
- ☐ стимулиране на конкурентоспособността и жизнеспособността на предприятията за аквакултури, по-специално на малките и средните предприятия;
- ☐ инициативи за опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и за подобряване на екосистемите, свързани с аквакултури;
- ☐ подкрепа на аквакултури с високо равнище на опазване на околната среда, на здравето на животните и хуманното отношение към тях и на общественото здраве и безопасност;
- ☐ разработване на професионално обучение, нови професионални умения и учене през целия живот.

За да се приложат тези мерки, стратегиите за интелигентна специализация (RIS3) са от значение: чрез тях се възприема интегриран подход, който дава възможност за нови инициативи и приложения, които могат да бъдат вкарани във всички съществуващи икономически дейности чрез насърчаване на иновациите, създаването на млади предприятия и подхода „отдолу нагоре“. Тези принципи могат следователно да изпълняват важна роля за стимулиране на синия растеж.

1.3. ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ ОТ ПРЕГЛЕДА НА ПРИЛОЖИМАТА НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛОЖИМОСТТА НА ФИ ПО ПМДРА 2021-2027 КАТО НАДГРАЖДАНЕ НА ПМДР 2014 - 2020

ОПОР в програмния период 2021-2027 г. има за цел да гарантира, че риболовът и аквакултурите са устойчиви в екологично, икономическо и

социално отношение и че осигуряват източник на здравословна храна за гражданите на ЕС.

Изводи и заключения от приложението на нормативната и стратегическа рамка на Програма ПМДР 2014 – 2020

- Бюджетът на ЕФМДР за периода 2014—2020 г. възлиза на 6,4 млрд. евро.
- 89 % от фонда се управляват от държавите членки и се използват за намаляване на въздействието на рибарството върху морската среда, предоставяне на повече пазарни инструменти за потребители и специалисти, насърчаване на съвместното управление на защитените зони и подпомагане на дребномащабния риболов. От тази сума:
 - о 4 340 млн. евро са разпределени за устойчивото развитие на рибарството и аквакултурите, включително мерки за маркетинг и преработване, техническа помощ, мерки за местно развитие и подпомагане на рибарските райони;
 - о 580 млн. евро са разпределени за мерките за контрол и правоприлагане, с цел да се следи спазването на ОПОР и да се осигури защита на справедлив достъп до рибни запаси в добро състояние. Това включва контрол на достъпа до риболовни зони, риболовното усилие, ОДУ и квотите;
 - о 520 млн. евро са разпределени за финансиране на събиране на данни за по-добро управление на рибарството в дългосрочен план (напр. разбиране и наблюдение на търговски видове и на динамиката на отделни запаси и смесен риболов, както и екологично моделиране на регионални басейни);
 - о 71 млн. евро са разпределени за мерки на синята икономика с цел осигуряване на устойчив растеж и създаване на работни места от морски ресурси в области като морското наблюдение, по-добро познаване на моретата и на екосистемите и отговорно използване на нови морски ресурси (енергия, биотехнологии и т.н.);
 - о 192,5 млн. евро са разпределени за компенсации за най-отдалечените региони (НОР), чиито флотове са съставени

главно от дребномащабни кораби. ЕФМДР взема под внимание специфичните неблагоприятни природни условия на НОР чрез засилена публична помощ и специална схема за компенсиране на допълнителните разходи за продукти от риболов и аквакултури.

- Комисията управлява пряко останалите 11 % с оглед подкрепа на проекти в целия ЕС, свързани с морските и крайбрежните региони, включително морско пространствено планиране, международно управление и сътрудничество, както и обмен на информация и най-добри практики.
- Многогодишна финансова рамка (МФР): Структурната помощ за ОПОР се регламентира от многогодишната финансова рамка (МФР), в която се определят максималните годишни суми, които ЕС може да изразходва в различни области на политиката. Тя предоставя схема за финансово програмиране и бюджетна дисциплина, като гарантира, че разходите на ЕС са предвидими и остават в рамките на договорените ограничения през период, който е достатъчно дълъг, за да се цели ефективност на общите политики. МФР за периода 2014—2020 г. е разделена на шест категории разходи, които съответстват на различни области на дейност, една от които е устойчивият растеж и природните ресурси, включваща общата политика в областта на рибарството и разполагаща с бюджет от 420 милиарда евро.

Изводи и заключения за приложението на нормативната и стратегическа рамка на Програма ПМДРА 2021 – 2027

Основна роля в нормативната и стратегическа рамка на Европейския съюз във връзка новия програмен период за ПМДРА предопределят следните стъпки:

- на 2 май 2018 г. Комисията публикува своето предложение за МФР за периода 2021—2027 г.;
- на 12 юни 2018 г. ГД „Морско дело и рибарство“ публикува своето предложение за ЕФМДРА. Последното се отнася до създаването на Европейския фонд за морско дело и рибарство и аквакултури (ЕФМДРА) за периода 2021—2027 г.

- на 13 юли 2021 г. е публикуван Регламент (ЕС) 2021/1139 на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2021 година за създаване на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури и за изменение на Регламент (ЕС) 2017/1004

Целта на този фонд е да насочи финансови средства от бюджета на Съюза за подпомагане на общата политика в областта на рибарството (ОПОР), морската политика на Съюза и международните му ангажменти в областта на управлението на океаните, и най-вече в контекста на Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие.

Предложеният от Комисията бюджет на ЕФМДРА е в размер на 6 108 000 000 EUR по текущи цени. Ресурсите на ЕФМДРА са разпределени между споделено, пряко и непряко управление. За подпомагането при споделено управление се предоставят 5 311 000 000 EUR, а за подпомагането при пряко и непряко управление — 797 000 000 EUR.

Посоченото финансиране е ключов фактор за осигуряване на устойчиво рибарство и опазване на морските биологични ресурси, както и за продоволствената сигурност (чрез снабдяването с морски храни), растежа на устойчивата синя икономика и гарантирането на доброто състояние, безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните. Във връзка с управлението на финансовите инструменти трябва да се има предвид ролята на Европейския парламент. Парламентът гласува бюджета и освобождаването от отговорност във връзка с изпълнението на бюджета. Съзакондателите гласуват предложението за ЕФМДРА, като използват обикновената законодателна процедура.

Парламентът наблюдава разходите на ЕС по линия на европейските структурни и инвестиционни фондове по време на годишната бюджетна процедура по освобождаване от отговорност във връзка с изпълнението на бюджета.

Целта на ЕФМДРА се състои в насочване на финансови средства от бюджета на Съюза за подкрепа на общата политика в областта на рибарството, морската политика на Съюза и международните му ангажменти в областта на управлението на океаните.

Предвижда се по линия на ОПОР да се осигурява основно финансиране по Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури /ЕФМДРА/, но и по други фондове като:

- ☐ Европейския фонд за регионално развитие /ЕФРР/ - за инвестиции в секторите на „синия растеж“ и стратегии за морските басейни;
- ☐ Европейския социален фонд плюс /ЕСФ+/ - за развиване на умения и знания в сектора на рибарството и в морския сектор;
- ☐ Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони /ЕЗФРСР/ – в контекста на синергия при реализацията на стратегиите за местно развитие;
- ☐ Рамковата програма за научни изследвания и иновации, например чрез подпомагане на малки и средни предприятия /МСП/ при изпитването и внедряването на новаторски решения за „син растеж“;
- ☐ Инструмента InvestEU, който може да играе важна роля в насърчаването на финансови инструменти и в подкрепата за целенасочена инвестиционна платформа за „синята икономика“.

Идентифициран е следният списък от нормативни и стратегически регламенти за управление на ФИ за новия програмен период 2021 – 2027, относими към ПМДРА:

- ☐ Регламент (ЕС) 2021/1139 на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2021 година за създаване на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури.
- ☐ Регламент (ЕС) № 2019/1241 на ЕП и Съвета относно опазването на рибните ресурси и защита на морските екосистеми чрез технически мерки;
- ☐ Финансов регламент – Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юли 2018 година за финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза, за изменение на Регламенти (ЕС) № 1296/2013, (ЕС) № 1301/2013, (ЕС) № 1303/2013, (ЕС) № 1304/2013, (ЕС) № 1309/2013, (ЕС) № 1316/2013, (ЕС) № 223/2014 и (ЕС) № 283/2014 и на Решение № 541/2014/ЕС и за отмяна на Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012) ДЯЛ X финансовите

инструменти, бюджетните гаранции и финансовата помощ, както и регулациите за държавни помощи;

- Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика;
- Регламент (ЕС, Евратом) 2020/2093 на Съвета от 17 декември 2020 г. за определяне на многогодишната финансова рамка за годините 2021—2027 г.

За да отговори на икономическите, екологични/климатични и социални предизвикателства, българският Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България (2021-2027 г.) следва да бъде фокусиран върху следните интервенции:

- Насърчаване на интелигентен, устойчив и диверсифициран сектор „Рибарство“, осигуряващ продоволствена сигурност;
- Подобряване на жизнеспособността и рентабилността на сектора „Рибарство“ чрез подкрепа за оптимизиране на структурата на рибните стопанства и инициативи в областта на рибовъдството, риболова и аквакултурите;
- Повишаване на конкурентоспособността и пазарната ориентация на сектора, по-специално чрез подкрепа за по-голяма наличност и възприемане на технологии, иновации, маркетингови инициативи, професионално обучение на лицата и предприятията в рибната промишленост и по-широко използване на инструменти за управление на риска;
- Подобряване на жизнеспособността на по-малките и средни стопанства с по-висок потенциал за развитие;

- Подобряване на позицията на работещите в рибовъдния сектор във веригата за доставка на храни. Препоръчителните подходи включват подпомагане на преработката и предлагането на пазара на риба и рибни продукти с висока добавена стойност (например по европейски и национални схеми за качество) и засилване на позицията на рибопроизводителите и рибопрепреработвателите чрез стимулиране на обмена на знания и насърчаване на различни форми на сътрудничество;
- Подобряване на адаптивността на сектор „Рибарство“ към изменението на климата;
- Насърчаване на устойчиво управление на рибовъдните стопанства и рибопрееработващи предприятия;
- Принос към целта за биологично рибарство и „Зелената сделка“ на ЕС;
- Създаване на възможности за заетост и подобряване на условията за развитие на рибовъдни стопанства в отдалечените и слаборазвити райони;
- Значително подобряване на биологичната сигурност на рибните ферми чрез подпомагане на подобрени практики за управление на рибовъдните стопанства;
- Справяне с фрагментацията на системата за разпространение на знание и иновации относно рибарството чрез използване на интервенции, насочени към укрепване на консултантските услуги и тяхното свързване, включително въпросите свързани с развиването на „Синя икономика“

ОБОБЩЕНИ ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ ОТ ПРЕГЛЕДА НА ПРИЛОЖИМАТА НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛОЖИМОСТТА НА ФИ ПО ПМДРА 2021-2027

ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ НА НИВО ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ – 2021-2027 г.

Финансовите инструменти, налични в рамките на програмния период имат значителен потенциал да допринесат за постигането на амбициите на „Зелената сделка“ и по-специално на стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие на ЕС. Основните причини за използването на финансови инструменти като политика, са свързани с адресирането на съществуващ инвестиционен недостиг и управление на риска, допълващ безвъзмездното финансиране инструмент. За финансовите инструменти на ниво държава членка е относимо:

- доброволен избор, приспособим към всяка национална или регионална пазарна ситуация;
- широка гъвкавост, минимални ограничения за допустимост, опростена предварителна оценка;
- финансиране за оборотни средства (дори самостоятелно);
- комбинация с безвъзмездни средства (възможност за предоставяне на едно гише);
- опростено отчитане;
- револвиране на ресурса – остават на разположение на страните членки след първото усвояване, като следва да се използват за същите цели;
- регламент за InvestEU - достъп до готови за употреба продукти и консултантски услуги;
- техническа помощ за страните членки;
- проучвания, анализи, добри практики.

ПРОГРАМНИ ДОКУМЕНТИ НА Р. БЪЛГАРИЯ ЗА ПРОГРАМНИЯ ПЕРИОД – 2021-2027 г.

Национални стратегии:

1. Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България (2021-2027) г.
2. Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.;

Национални планове:

1. Трети национален план за Действие по изменение на климата (2013 – 2020г.);
2. Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България (версия 1.3 към 20.07.2021 г.)
3. Актуализиран Национален план за действие по управление на устойчивите органични замърсители (УОЗ) в България 2012-2020 г.;

Национални програми:

1. Национална програма за развитие: България 2030 г.;
2. Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР) 2021-2027 г.;

Регионални планове:

1. Регионални планове за развитие на:
 - о Северозападен район за планиране /СЗРП/,
 - о Северен централен район за планиране /СЦРП/,
 - о Североизточен район за планиране /СИРП/,
 - о Югоизточен район за планиране /ЮИРП/,
 - о Южен централен район за планиране /ЮЦРП/,
 - о Югозападен район за планиране /ЮЗРП/, както и
 - о областни стратегии за развитие на 28-те области на страната за периода 2014-2020 г.;

II. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ, СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ФАКТОРИ И МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г., НУЖДТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПОДКРЕПА ЧРЕЗ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В СЕКТОРИТЕ НА ИНТЕРВЕНЦИЯ НА ПМДРА 2021 – 2027.

2.1. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ФАКТОРИ

По данни на БНБ от м. март, 2021 г. отпуснатите кредити към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са 13'447 бр. на обща стойност малко над 2,4 млрд. лева, т.е. малко над 1.2 млрд. евро¹.

Към март, 2021 г. общият размер на кредитите на нефинансовите предприятия е около 36 млрд. лева, което е нарастване от 2,7% на годишна база. В частност – сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ има дял от около 6,7% от кредитната база, насочена към нефинансовите предприятия.

Депозитите на сектора се увеличават в последните години, като към март, 2021 г, те са в размер на около 30 млрд. лева за всички нефинансови предприятия, а в частност за сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са 4,1%.

Кредитите отпускани в евро през 2020 г. са по-ниски от тези в лева с 0.5 процентни пункта.

По данни от НГФ, средните лихвени проценти по схемата стартирала през месец септември 2016 г. са в размер на 4.21 за оборотните кредити и 4.17 за инвестиционните кредити.

Според БНБ², през 2021 г. може да се очаква повишаване на лихвените проценти по новоотпуснатите кредити. Като причини за това се посочват очакваното повишаване на дела на необслужваните кредити в банковите портфейли (поради изтичането на удължения срок за отсрочване на

¹ БНБ, Приложение № 3, Кредити на сектор НПИД, „Селско, горско и рибно стопанство“, https://bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_download/202103_s_dep_cr_press_a1_bg.pdf

² БНБ Макроикономическа прогноза Декември 2020

задължения на клиентите), на затягане на другите условия по кредитите и потиснатата инвестиционна активност в страната.

Следва да се отбележи обаче, че нарастването на дяла на необслужвани кредити в годините след кризата от 2008 г. не доведе до увеличаване на лихвените проценти, а реално те намаляха от над 10% средно за 2009 г. до 8.5 % за 2011 г.

Въпреки кризата, породена от Ковид-19 и през 2020 г. продължава нарастването на обема новоотпуснати кредити към нефинансови предприятия.

През 2020 г. средномесечните обеми на тези кредити са в размер на 1.4 млрд. лв. при средномесечни обеми за 2019 в размер на 1.3 млрд. лева. Въпреки нарастването на обемите през 2020 г., прави впечатление че за разлика от предходните 2 години, през 2020 г. първото тримесечие има по-голям размер новоотпуснати кредити, спрямо следващите три тримесечия. През 2018 г. и 2019 г. обемът на новоотпуснатите кредити през първото тримесечие е най-нисък.

Според доклад на БНБ³ забавяне на кредитния растеж се очаква през 2021 г. главно в резултат от изтичането на частния мораториум върху плащанията по банкови кредити и допускането за изплащане на част от отсрочените кредити.

Също така – отново по данни на БНБ към ноември 2020 г. ликвидният буфер и нетните изходящи ликвидни потоци са съответно 30.9 млрд. лв. и 10.4 млрд. лв., при съответно 28.6 млрд. лв. и 10.5 млрд. лв. една година по-рано. Отношението на ликвидно покритие в края на ноември 2020 е 296.2% (при е 271.8% в края на ноември 2019 г. и 282.3% за 2018 г.). Високата ликвидност в системата предопределя и предпочитанията на банковия сектор към гаранционни инструменти. Гаранциите по кредитите водят до намаляване на ликвидността в следствие на нарастване на обема на отпуснатите кредити, доколкото при кредитните инструменти това намаление е много по-малко (в зависимост от размера на покритие на кредитите от частен ресурс).

Високата ликвидност в системата допринася и за запазване на лихвените нива на ниски стойности. Увеличаването на дяла на необслужвани кредити, съчетано с ниски лихвени проценти ще принуди финансиращите институции да

³ БНБ Макроикономическа прогноза Декември 2020

предоставят кредити при завишени изисквания, което ще засили и търсенето на инструменти за трансфер на риска.

След финансовата криза през 2008 г. необслужваните кредити в банковия сектор се увеличават от 5.5 % до 23.7% през 2012 г. или 16.7 % от Брутен вътрешен продукт /БВП/.

По данни на БНБ, необслужваните кредити в банковата система са в размер на 7% към края на 2020 г., като само за Нефинансовите предприятия необслужваните кредити са 10% от общата експозиция при заделени обезценки в размер на 5.5%. При банките в първа група необслужваните кредити към нефинансови предприятия са 11%, при 6% обезценки и 73% дял от общия размер на необслужваните кредити.

Въпреки спадът на необслужваните кредити в последните години, България продължава да бъде сред държавите от ЕС с голям процент по тези експозиции.

По данни от Виенската инициатива за наблюдение на необслужваните експозиции⁴, към 30.06.2020 г. необслужваните кредити към нефинансови предприятия у нас са в размер на 3 млрд. лв. или 6.5% дял при средни стойности на страните в региона от 3.6% и 5% от БВП спрямо средни стойности от 2.1 %. Освен задържането на високи стойности на необслужваните кредити, необслужваните кредити у нас са и по-ниско покритие (45%) спрямо 66% средно за останалите страни в региона.

Липсват обобщени данни за необслужваните кредити в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, но на база публикувани данни от търговските банки по Годишно оповестяване за 2019 г. съгласно Регламент (ЕС) N 575/2013, необслужваните кредити в сектора са в рамките на 1% до 4%.

Финансовите институции с най-значим размер експозиции към сектора са „Уникредит Булбанк“ и „Банка ДСК“. Пазарният дял и при двете институции в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ надвърля 20 %. И при двете институции делът на сектора е сравнително малък спрямо общата експозиция, 3.8% при Уникредит Булбанк и 2.8% в групата на Банка ДСК. Сред водещите институции в кредитирането на сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ е и Прокредит банк, която е с най-висок дял спрямо общия си кредитен портфейл.

⁴ <https://npl.vienna-initiative.com/>

Към 2019 г. 21% от общата експозиция на банката е към сектора, при 6 клона на територията на България и 363 служителя. Кредитите в неизпълнение в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са 0.95% към 2019 г. при 1.7% към 2018 г.

Продуктовото предлагане към сектора основно е насочено към кредити за закупуване на земя или към финансиране срещу залог на субсидии.

Експозицията на лизинговите дружества към Нефинансови предприятия е в размер на 3.4 млрд. лв. или 8.6% от експозицията на финансовия сектор.

Ръстът на сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ е още по-отчетлив при лизинговите експозиции. От 2% дял и 78 млн. лв. експозиция през 2007 г. към септември 2020 секторът заема дял от над 12% и 406 млн. лв. експозиция. Съпоставено спрямо финансирането от търговските банки, финансирането през лизинг е 14% от общото финансиране към сектора.

Експозицията на лизинговите дружества към Нефинансови предприятия е в размер на 0.58 млрд. лв. или 1.5 % от експозицията на финансовия сектор. Опит в предишния програмен период с ЕИФ по програма „Прогрес“ имат три микрофинансиращи институции: „МФИ Джобс“ (част от групата на ББР), „Микрофонд“ АД и „Устой“ АД.

Отделно от тях, с ресурс от МЗХГ издадените гаранции от НГФ са в размер на 55 млн. лв. от които 23,8 ⁵млн. лв. са по гаранционната схема в сектор Рибарство.

ФИ в сектор „Рибарство“ са изпълнявани по програмата за периода 2007-2013 със следните параметри:

- ❑ Схемата се капитализира с 15 млн. лв. предоставени от Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури /ИАРА/;
 - ❑ Покана до всички търговски банки за подписване на рамково споразумение за издаване на индивидуални гаранции без разпределение на портфейли и без лимит за плащане на принципа „първи по ред, първи по право“;
 - ❑ Одобрението на гаранциите се извършва на индивидуален принцип, съгласно договорените с ИАРА параметри на гаранционната схема.
- Документите за кандидатстване за издаване на нови гаранции в

⁵ <https://www.ngf.bg/bg/novini/nacionalnijat-garancionen-fond-usvoi-100-ot-sredstvata-po-garancionnata-shema-v-sektor-ribarstvo/>

основната си част се припокриват с гаранционна схема с Програмата за развитие на селските райони, за да се улесни администрацията и внедряването на гаранционния продукт от страна на банките.

- ❑ Гаранция до 80% от отпускания кредит, но не повече от 3 млн. лв. на ниво свързани лица по смисъла на §1 т.5 от ДР на Закона за кредитните институции – икономически свързани лица;
- ❑ Срок за включване на кредити в гарантирания портфейл – 2 г. с опция за удължаване и максимален срок на гаранциите от 5 г.;
- ❑ Гаранционна такса в размер на 0.8 % годишно от размера на гарантирания дълг (приходите от гаранционните такси са изцяло в полза на програмата, като НГФ покрива разходите си на база такси по споразумението с ИАРА);

В резултат на изпълнението инструмента, към 31.12.2015 НГФ ЕАД е издал 32 /тридесет и две/ отделни гаранции на банки-партньори за кредити, използвани за финансиране на одобрени проекти по Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ 2007 – 2013 г. на Република България.

Размерът на издадените гаранции е 23 780 хил. лева, общата стойност на кредитите – 41 654 хил. лева.

Срокът за включване на кредити в гарантирания портфейл приключи на 30.09.2015 г. След тази дата няма издавани нови гаранции.

Българската банка за развитие (ББР) е финансова институция, 100 % собственост на българската държава. Като част от стратегията на банката за периода 2017-2020 е посочено подпомогне на икономическо развитие чрез подкрепа на региони и сектори на икономиката с констатиран пазарен недостиг и потенциал за растеж, както и финансиране, в т.ч. синдикирано по характер, на мащабни, значими и/или инфраструктурни по характер проекти и инвестиции.

По данни от годишния отчет за 2019 г., отпуснатите кредити на банката към сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са в размер на 49.2 млн. лв. или 1.58 %.

На 20 септември 2020 г. е одобрено участието на ББР в Инвестиционния фонд към Инициативата „Три морета“ с вноса от 20 млн. евро.

През месец май 2020 г. Министерският съвет одобри и възложи за изпълнение на ББР „Програма за портфейлни гаранции в подкрепа на

ликвидността на микро-, малки и средни предприятия, пострадали от извънредната ситуация и епидемията от Ковид-19“. Към 30.06.2020 г. собственият капитал на банката е в размер на 1 495.6 млн. лв. след увеличението от 700 млн. лв. за изпълнение на мерки за подпомагане на икономиката във връзка с епидемията от Ковид-19.

По програмата ББР гарантира отпускането на заеми до 1 млн. лв. за малки и средни предприятия и до 2 млн. лв. за големи компании, включително и от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“. ББР предоставя гаранционно покритие в размер на 80% от главниците на всеки от кредитите по програмата, като в гарантирания портфейл могат да се включват както вече предоставени от банките, съществуващи кредити, така и ново, обратно и инвестиционно финансиране.

В края на януари 2021 г. подписаните споразумения са с 9 банки за 734 млн. лв., а гарантираните кредити са в размер на 161 млн. лв. Допустими по схемата са микро-, малки и средни предприятия, по смисъла на Закона за малките и средните предприятия (ЗМСП), както и големи предприятия, представляващи търговски дружества по смисъла на Търговския закон, които страдат от негативните икономически ефекти от Ковид-19.

В началото на месец юни, 2021 г. се анонсира смяна в ръководния състав на банката и предстоящи изменения за нови политики на финансиране на МСП.

Средният размер на кредитите отпуснати от търговски банки е 781 хил. лв., при „МФИ Джобс“ отпуснатите кредити са при средна стойност от 75 хил. лв.

За първото полугодие на 2020 г. гаранционният портфейл на НГФ намалява с 4%, като за 2019 г. намалението е с 20 %, при среден ръст в предишните години в размер на 34% на годишна база.

Гаранционните институции в ЕС реагираха своевременно на създалата се ситуация с Ковид-19 пандемията.

При тях средния ръст за първото полугодие на 2020 г. е 135 % (Фигура 22). Увеличението през 2020 г. е значително по-голямо от това след финансовата криза през 2008 г.

НГФ е финансова институция, която успява да реализира ливъридж на предоставените средства. От стартиране на своята дейност до момента,

Фондът е гарантирал портфейл от кредити към търговските банки в размер на 2.5 млрд. лв.

По схемите за собствен риск за 2018 е постигнат ливъридж от 5.3 пъти, 4.2 пъти за 2019 г. (в следствие на намаляването на гарантирания портфейл), като спрямо отпуснатите кредити тези стойности се умножават по две, доколкото максималната стойност на гаранциите издадени от фонда е 50%.

Гаранции с висок ливъридж към сектора се издават по схемите покрити със собствен ресурс. След 2015 г., по схемата с рециклиран ресурс започна да действа ограничението в закона от 50% гаранционно покритие, като намалението на гаранционното покритие е компенсирано с отпадане лимитите за загуби.

По данни на ЕК и ЕЦБ – SAFE report 2020⁶, след 2017 г. достъпът до финансиране се нарежда на последно място, като едва 6% от интервюираните го определят като най-важен фактор за тях.

Като тенденция през 2020 г. се посочва намаляване желанието на банките да финансират и завишаването на изискванията към обезпеченията по кредитите. В проучването, като основни фактори ограничаващи финансирането у нас се посочват високите лихвени нива и високите изисквания за обезпечения. Липсата на финансова грамотност и опит в представянето на бизнес планове също така е пречка за много предприятия в сектор „Рибарство“. Недоверието в прозрачността на банковата система също допринася за разширяване на пропастта между търсене и предлагане. Подобряването на достъпа до финансиране е изведено като потребност във връзка с повишаване на конкурентоспособността в сектора.

Според проучване относно финансовите нужди и достъпа до финансиране от ЕС публикувано на платформата fi-compass⁷, финансовият недостиг в България в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ е между 289 млн. евро и 863 млн. евро. Долната граница е определена на база броя жизнеспособни фермери с ръст на приходите, като горната включва и запазване на приходите при липса на нарастване на разходи. Към момента се

⁶ https://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys_en

⁷ <https://www.fi-compass.eu/publication/brochures/survey-financial-needs-and-access-finance-eu-agricultural-enterprises>

прави доработка на Плана за възстановяване и развитие на страната и се разписват конкретни данни в междуправителствените групи.

Общото състояние на сектор „Рибарство“ в България се е подобрило значително през последните пет години, като общите приходи през 2018 г. се увеличават с 65% спрямо средната стойност за периода 2012-2017 г. Други положителни тенденции са увеличаването на нетната печалба и брутната добавена стойност/производителността на капитала.

Общо производство и продажби

Секторът има стабилни резултати през периода 2008-2012 г., а след 2013 г. обемът на продажбите се увеличава бързо. През 2018 г. общият обем на продажбите се утроява в сравнение с 2012 г.

През 2012 г. приходите от продажби са 11,0 млн. евро, а през 2018 г. приходите се увеличават със 77% в сравнение с периода 2012-2017 г. и възлиза на 30,5 млн. евро. Спрямо 2017 г. оборотът през 2018 г. се е увеличил с 36%. Общият обем на продажбите през 2018 г. се е увеличил с 38% през периода 2012-2017 г. В сравнение с 2017 г. общият обем на продажбите през 2018 г. намалява с 3%.

Броят на предприятията и обемът на продажбите нарастват постепенно през периода 2012-2018 г. Наблюдава се увеличение на обема на продажбите както в сектора на сладководни риби, така и при мидите.

Промислена структура и обща заетост

През 2019 г. България има 744 регистрирани рибовъдни стопанства. Общо 446 стопанства от общото население имат дейност, останалите 298 регистрирани стопанства са декларирали, че нямат продажби. 701 стопанства са с 5 или по-малко служители, 30 предприятия с 6-10 служители и 13 предприятия с повече от 10 служители. Общата заетост през 2018 г. е 1 082 работни места. Нивото на заетост намалява между 2009 и 2012 г., но се увеличава в периода 2013 - 2017 г., последвано от спад от 17% през 2018 г. Сред възможните причини за тези колебания е нестабилната икономическа ситуация в страната. Броят на предприятията през 2018 г. с по-малко от пет служители и предприятия с 6-10 служители се е увеличил съответно с 6% и 11%, в сравнение с 2017 г., докато броят на предприятията с повече от 10

служители е намалял с 27% в сравнение с 2017 г. Средната работна заплата през 2018 г. се е увеличила със 17% в сравнение с 2017 г.

Средната работна заплата в сектора намалява през 2015 и 2016 г., но през 2017 и 2018 г. постепенно се увеличава, вероятно поради увеличаването на минималната работна заплата в страната.

Общо икономическо състояние

Икономическите показатели на българския рибовъден сектор се влошават между 2008 и 2010 г., но през следващите пет години ситуацията се подобрява значително. Размерът на общите приходи, генерирани от българския рибовъден сектор през 2018 г., е 33,3 милиона евро. Общите приходи през 2018 г. са се увеличили с 32% в сравнение с 2017 г. и са с 65% повече от средните за периода 2012-2017 г. Най-голямата част от приходите остават от продажби, който представлява 91%, последван от други приходи, които са 4%. Приходите от субсидии през 2018 г. се увеличават в сравнение с 2017 г.

Общите оперативни разходи от българския сектор на аквакултурите през 2018 г. са били 21,9 млн. евро и представляват 65% от общите приходи. Общите оперативни разходи през 2018 г. се увеличават със 113% в сравнение със средните стойности за периода 2008-2017 г. Най-големите разходни позиции през 2018 г. са: разходите за фуражи с 10,7 милиона евро, следвани от други оперативни разходи 3,3 милиона евро и заплати и заплати с 3,3 милиона евро.

Според капиталовите разходи, обезценката на капиталовите активи е основният разход в размер на 3,8 милиона евро. През 2018 г. обезценката на капиталовите активи намалява с 29% спрямо 2017 г., финансовите разходи намаляват с 57%, а финансовите разходи също намаляват с 33%. Що се отнася до капиталовата стойност, общата стойност на активите и пасиви възлиза съответно на 40,7 милиона евро и 15,9 милиона евро.

Общата стойност на активите през 2018 г. намалява с 22% в сравнение с 2017 г., но трябва да се отбележи, че през 2017 г. е имало значително увеличение на променливата. Дългът остава стабилен през периода 2014-2016

г., но през 2017 г. се увеличава с 88% в сравнение с 2016 г. и намаля с 8% през 2018 г.

Увеличаването на производството в сектора може да бъде подкрепено чрез производство на видове с високи пазарни цени, както и чрез допълнителни инвестиции в биологично производство. Тази цел изглежда постижима чрез въвеждането на иновации и развитието на пазарните вериги.

Според анализираните данни за периода 2008-2018 г. можем да очакваме по-добро бъдеще за българския рибовъден сектор. Според данните за 2019 г. българското производство се е увеличило с 13% по отношение на обема и със 17% от стойността в сравнение с 2018 г. Този положителен знак с прилагането на екологични мерки и субсидии за нови ферми и иновации се очаква да подобри ситуацията в сектора.

Повечето от очакваните резултати изглеждат постижими и реалистични, но когато добавим въздействието на Covid-19, предварителните данни за 2020 г. показват спад от 25% в общия обем на продажбите и 24% в оборота в сравнение с 2019 г., но когато сравним със средното за Общият обем на продажбите за периода 2012-2019 г. нарасна с 5%, а оборотът се увеличи с 27%.

Пазарна структура

Пазарната структура в България продължава бавния процес на развитие с необходимостта от добре организирани и изградени вериги от магазини за търговия на дребно и дистрибуторска мрежа на едро с риба и рибни продукти, включително борси и специализирани центрове за закупуване на риба не само в близост до морето, но и в средата на страната. В някои планински и селски райони разпределението на прясна риба липсва, така че консумацията на риба в тези региони е много по-ниска от средната стойност на глава от населението в страната.

Основните видове продукти, произведени за консумация, са охладената дъгова пъстърва, живите видове от семейство шарани от сладководните води и замразена средиземноморска мида от морските видове. Производството се увеличава като обем и стойност година след година поради стабилното търсене на вътрешния пазар и увеличения износ на преработени продукти с добавена стойност и тяхната добра пазарна цена.

Основните двигатели все още са пазарът с експортно ориентирани продукти, както и цените на продуктите с добавена стойност.

Въздействие на COVID-19

Основните въздействия, претърпени от българската рибовъдна индустрия по време на избухването на пандемията, бяха загуба на пазар, поради ограничения за пътуване в началото на периода. Ограниченията за пътуване доведоха до намаляване на износа до нула в ранния етап на пандемията. Намаляването на износа беше от решаващо значение за българската рибовъдна индустрия, тъй като този сектор обикновено реализира по-голяма част от продукцията извън пазара на страната.

Предварителните данни показват, че продажбите за 2020 г. са намалели с 25% спрямо 2019 г., а оборотът също е намалял с 24%. Средните цени през 2020 г. отбелязват леко увеличение с 4%, в сравнение с 2019 г. При отглеждането на миди намаляването на продажбите, оборота и средната цена бяха по -видими съответно с 27%, 35% и 10%. Последниците за отглеждането на миди се дължат главно на факта, че националният пазар не е в състояние да консумира голямото количество, което не е пуснато за износ и едновременно с това намаление на цената.

С подкрепата на ЕС и ЕФМДР 68 български ферми за аквакултури бяха компенсирани по мерките поради COVID-19 с общо 1 205 639 евро.

Социално-икономическата ситуация засега не може да се прогнозира, тъй като данните за 2020 г. се събират до края на март.

2.2. МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2027

Съгласно разработената публикувана макроикономическа прогноза на Министерство на финансите за 2020 г. (есенна макроикономическа прогноза), се прогнозира годишният ръст на БВП да се понижи с 3%, както очакванията са този тренд да се запази най-вероятно и за 2021 г. и 2022 г. През 2021 г. се очаква подобрене на икономическата ситуация и растеж на БВП на страната от 2.%, като икономиката няма да достигне своето предкризисно равнище от 2019 г.

Увеличената несигурност през 2020 г. се отразява в по-висока склонност към спестяване, отлагане на разходи за дълготрайни стоки и в по-ниско търсене на кредити. Нарастването на вземанията от предприятия се очаква да бъде 0.6%, а от домакинствата - 5% през 2020 г. През 2021 година се очаква търсенето на кредити да се ускори, но при фирмите то ще бъде по-слабо изразено, поради очакванията за все още слаба инвестиционна активност в частния сектор.

В краткосрочен период рисковете пред прогнозата са отрицателни. Икономическото развитие зависи от динамиката на епидемичната обстановка както в страната, така и в глобален план, а все още не се очертава устойчиво решение за справяне с пандемията.

Коронавирус кризата от пролетта на 2020 г., съществено променя тази ситуация. Прогнозата на Международния валутен фонд през април 2020 г. предвижда 4% свиване на икономиката на България през 2020 г. и 6% ръст през 2021 г. в сравнение с 7.5% спад в евро зоната през 2020 г. и 4.5% ръст през 2021 г.

Пролетната икономическа прогноза 2020 г. на Европейската комисия за България е по-консервативна и предвижда 7.2% спад на БВП през 2020 г. и 6% ръст на БВП през 2021 г. В това отношение тя е много по-близка до прогнозата на ЕК за еврозоната: 7.7% спад на БВП през 2020 г. и 6.3% ръст на БВП през 2021 г.

Специфични национални мерки са предвидени в Програма за морско дело и рибарство, които се изпълняват успешно към настоящия момент. В допълнение следва да се отбележи, че ИАРА събира икономически данни от фирмите в анализирания сектор на основа на Закона за рибарството и аквакултурите, в това число:

- обща информация и икономическа статистика за риболовния кораб, данни за броя на наетите лица и за риболовната дейност, данните за улова/разтоварванията за предходния месец по видове и количества;
- произведената и продадената от рибовъдните стопанства риба и други водни организми за предходната година, броя на наетите лица и лицата, които работят без заплащане, приходите и разходите по различни пера;

- в сектор преработка - броя на наетите лица и лицата, които работят без заплащане, приходите и разходите по различни пера.

Мерките на ниво ЕС са в процес на непрекъснато обновяване. Активното управление на предприетите мерки изисква непрекъснато наблюдение на техния ефект и ефикасност. Това мотивира потребност за месечно (или най-рядко на тримесечие) набиране на оперативни данни и анализа им за приходи и разходи и наети лица за периода на коронавирус кризата и действие на мерките, например до края на 2021 г.

2.3. АНАЛИЗ НА НУЖДИТЕ ОТ ИНВЕСТИЦИИ И ОБОРОТНО ФИНАНСИРАНЕ В СЕКТОРА

Една част от пазарния дефицит в сектор „Рибарство“ се дължи на нуждите от обратно финансиране, но улесненият достъп до този вид кредити е от съществено значение.

Горното твърдение се подкрепя от данните изложени в „Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България /2021-2027“, в който е посочено, че бизнесът с аквакултурите е бил на печалба само в годините 2016 г. и 2018 г., а в останалите години в периода 2014-2018 г. е бил на загуба. В този план се посочва още, че ефективността в сектора е под сериозно влияние на външни фактори като дългосрочните последици от финансовата криза (2008-2010 г.) и общото потискане на крайните цени.

Освен това по данни на НСИ в същия стратегически план се посочва, че по отношение на развъждането на риба и други водни организми средната печалба е -1,8% за периода 2009-2018 г. От тази гледна точка, динамиката на годишните финансови дефицити би могла да се покрива чрез обратно финансиране за преодоляване на пазарните изкривявания, деформации или просто недостиг на финансови средства, дължащи се на външни за икономиката на страната фактори.

Необходимостта от навременен достъп до обратно финансиране се обосновава от една страна от самия характер на дейността, както и с високите рискове в сектора (климатични, промяна в цени, болести и др.).

По данни на БНБ към края на 2020 г. средният размер на краткосрочното финансиране (до 1 г.) към предприятия в Нефинансовия сектор е в размер на 21%, докато за сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ този дял е значително по-висок - 43%.

Както се вижда и от данните от проучване на fi-compass, търсенето на обратно финансиране у нас значително надвишава търсенето на ниво ЕС, като при малките стопанства недостигът е по-съществен. На практика, отново по данни, посочени в Многогодишния национален стратегически план за аквакултурите в България, 2021-2027 г. се посочва, че микропредприятията са около и над 95% от всички предприятия в подсектор „Аквакултури“. А по данни на „Ситуационен анализ на сектор „Рибарство“ в България от 2020 г. се посочва, че в периода 2013-2018 г. броят на предприятията варира между 41 и 51 в сектор „Рибарство“, които формират относително постоянни нива от 0.17-0.22% от общия обем на риболова в ЕС 28 за периода 2009-2017 г. От данните се вижда, че делът на България в общия улов на риба за ЕС е около четвърт от процента и *рибарството в нашата страна не може да се тълкува на този етап като привлекателен бизнес или като устойчива инвестиционна инициатива.*

При малките фирми е особено осезаемо това, защото по данни на СЗСИ, краткосрочните кредити при големите стопанства СПО значително надвишават дългосрочното финансиране, докато при по-малките стопанства това съотношение е изравнено или в полза на дългосрочното финансиране.

От съществено значение за ефективното прилагане на ФИ през периода 2021-2027 е отчитането на все още нестабилното финансово състояние на основния брой предприятия в сектора - ограничен размер на оборотите и собствения капитал. Необходимо е *много добро адресиране на препятствията към достъпа до ФИ на микро, малките и средните предприятия в сектора чрез активно предоставяне на информация и консултиране при кандидатстване по ФИ.*

Например, по данни на НСИ и ИАРА, отчетени отново в Многогодишния национален стратегически план за аквакултурите в България, се вижда, че пазарната тенденция в последните пет години е към плавно покачване на средните разходи в лева за производство на килограм продукция, като нарастването е с почти 33% в подсектор „Развъждане и отглеждане на риба и

други водни организми“ - от 2.87 лв/кг през 2014 г. до 3.81 лв/кг. през 2018 г. за отглеждането на риба; докато по данни от „Ситуационния анализ на сектор „Рибарство“ се вижда, че в подсектор „Риболов“ нарастването е с 117% - от 0.77 лв/кг. през 2014 г. до 1.67 лв/кг. през 2018 г.

На практика, динамиката в производствените цени надхвърля далеч регистрираните средногодишни темпове на инфлация, анонсиран в страната за изследвания период и това изчерпва значително икономически и финансов ресурс на МСП в сектора.

Допълнителен фактор, който обуславя нуждата от промяна и улесняване на достъпа на инвестиционно и оборотно финансиране на бизнес структурите в сектора е фактът, че по данни на НСИ консумацията на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство през 2019 г. е 5,3 кг.; тази консумация е еквивалентна на консумацията през 2010 г. Това означава, че няма на практика промени в нивата на потребление при оскъпяване с 33% и 117% на производствените цени в сектора. Това отрежда и групирането на България в последните места по отношение на индикатора – консумация на риба и рибни продукти в ЕС.

В резултат на натрупването на няколко негативни тенденции по различни показатели МСП в сектора се формират и сериозни финансови и икономически предизвикателства пред участниците на пазара и дори самото структуриране на пазара на риби и рибни продукти в страната.

МСП и микропредприятията имат специфични нужди и срещат повече затруднения при финансирането си от финансовите институции.

Още повече, че за тях е предизвикателство и подготовката на необходимата документация и бизнес план за кандидатстване за финансиране от кредитиращите институции.

Конкретните проблеми по осигуряване на финансирането от предприятия от сектора при реализацията на техните инвестиционни проекти са свързани с:

- Липса на оборотни капитали и липса на собствени средства за реализация на проектите;
- Силно затруднен достъп до инвестиционни ресурси поради:
 - кратка кредитна история на бенефициентите;

- относително ниска кредитоспособност на база на финансовата им отчетност;
- липса на средства за осигуряване на достатъчно самоучастие за банково финансиране;
- липса или недостатъчност на активи, с които да се обезпечи необходимото банковото финансиране.

Идентифицираните неоптимални инвестиционни ситуации и пазарни дефекти съответстват на тези, идентифицирани в предходния програмен период:

- силно преобладаващ дял на микро и малки предприятия в сектора с колебливи и променливи финансови резултати;
- недостатъчни обезпечения и лош кредитен рейтинг на крайните получатели;
- липса на предходен опит в прилагането на ФИ, освен гаранционната схема по НГФ;
- липсата на развити финансови инструменти, подходящи за спецификата на сектора и др.

В допълнение са посочени и неоптимални инвестиционни ситуации и пазарни дефекти като:

- затруднен достъп до финансиране в сектор „Рибарство“, съпътстван от утежняване на условията за финансиране, увеличаване на усилията и разходите за получаването му;
- продължаваща тенденцията предприятия да не търсят финансиране поради очакван отказ - т.нар. „ефект на обезсърчаване“;
- намалена готовност на банките да предлагат финансиране под каквато и да била форма;
- наличие на усещане за липса на подкрепа от страна на финансовите институции и местната власт.

По време на проведените интервюта със заинтересованите страни бяха потвърдени ползите от финансовите инструменти, както следва:

- ☐ Мултиплициращ ефект за публичния ресурс;
- ☐ Подкрепата е достъпна до по-голям брой компании/реципиенти – средствата са „рециклируеми“;

- ☐ Дисциплиниращ ефект върху компаниите, което ги стимулира да търсят устойчиви проекти;
- ☐ Пазарен подход при управлението на публични средства – професионален подход при оценката на проекти, което минимизира бюрократичните процедури.

При интервютата беше констатирана нуждата да се подкрепят с ФИ МСП със следните акценти:

- ☐ Достъп до финансиране, когато е необходимо – т.е., преди осъществяването на инвестицията; така се променя подходът от „когато има грантове“ към „каквото е необходимо за развитие на компанията“;
- ☐ Повече гъвкавост по отношение допустими разходи, което отговаря на специфичните и променящи се потребности на компаниите;
- ☐ Предвидимост на цената за финансирането.

Някои основни констатации, препоръки и изводи от интервютата със заинтересованите страни:

- ☐ Финансовата подкрепа, предоставена на крайните получатели чрез финансови инструменти предлага съществени предимства в сравнение с безвъзмездната финансова помощ, тъй като всяко финансиране през ЕФМДРА при финансовите инструменти по принцип може да се използва повече от веднъж;
- ☐ Заемите трябва да бъдат погасени, а гаранциите трябва да бъдат освободени, което влияе на поведението на крайните получатели и това води до по-добро използване на публичните средства и до по-малка вероятност крайните получатели да станат зависими от публична подкрепа;
- ☐ Предизвикателство, по мнението на всички респонденти, е комбинирането на средствата при подготовката на проекти и тяхното изпълнение между безвъзмездна финансова помощ с финансови инструменти, както и възможността за „обслужване на едно гише“, което ще намали административната тежест и времето;

- Възможността за комбиниране на финансови инструменти с безвъзмездна финансова помощ по програмата разширява възможностите за финансиране в сектора;
- Необходимо е дизайнът на финансовите инструменти по програмата да бъде максимално опростен, с по-малко административна тежест за всички заинтересовани страни, като инструментите да са ориентирани към малки и средни предприятия.
- Да се използват финансовите инструменти, осигуряващи инвестиционна подкрепа чрез заеми и гаранции, като се ползва натрупаният опит от Гаранционния фонд в ББР, както и сходни инструменти, управлявани от ФМФИБ по ОПИК и ОПРР, др., вкл. адаптиране на опита и на други държави членки;
- При дизайна на финансовия инструмент/ти да се отчита конкуренцията на пазара и да се преодолеят трудностите при привличането на инвеститори от частния сектор за финансовите инструменти, с оглед на най-добро използване на преференциалното третиране за привличане на повече частен капитал, без да се разпределя прекомерен риск за донорите на инструментите от публичния сектор;
- Финансовите инструменти се характеризират с икономически обосновани инвестиции, базирани на финансово жизнеспособни бизнес планове. Този подход наред с другите ползи води и до по-нисък дял на нередности и финансови корекции.
- Необходимост от по-голяма информираност у крайните получатели за ползите от финансови инструменти;
- Необходимо е да се мобилизират възможностите на ББР и нейните дъщерни дружества съвместно с Държавен фонд земеделие (ДФЗ)/Разплащателна агенция за съвместни продукти и проучване на възможности за участие като финансов посредник във фонда на фондовете и привличане и на други заинтересовани банки и консултантски организации.
- Да се използват възможностите от рециклирания ресурс в Гаранционния фонд от програмен период 2007-2013г. и да се

мултиплицират възможностите и административния капацитет на фонда за програмен период 2021-2027г.;

- ☐ Финансовите инструменти да адресират нуждите на Местните инициативни рибарски групи /МИРГ/, преработвателите, черноморския риболов, производителите на аквакултури;
- ☐ Да се преодолее забавянето на стартирането на избор на финансови посредници, като се избегне забавянето и на обществените поръчки в Холдинговия фонд;
- ☐ Да се ускори стартирането на финансовите инструменти в подкрепа на крайните получатели предвид на пандемията;
- ☐ Да се използва натрупаната експертиза у финансовите посредници, които работят в България и имат опит с финансови инструменти по ЕСИФ;
- ☐ Максимално съкращаване на срока за влизане на финансовите посредници на пазара;
- ☐ Отчитане при структуриране на инструмента/тите по програмата на научените уроци от българския опит при използване на финансовите инструменти по оперативните програми, включително и на ниво ЕС;
- ☐ Навременно структуриране на финансовия инструмент, с оглед постигане на индикатори и междинни цели по програмата;
- ☐ Базиране на адекватна оценка на пазарния провал/дефицит и разумно дефиниране на индикаторите за финансовите инструменти;
- ☐ Използване на комбинирани мерки „на едно гише“, като се митигират рисковете от забавяне и административна тежест за всички заинтересовани страни, като по този начин условията стават и по-атрактивни за банките;
- ☐ Необходимост от оптимизиране, координиране и опростяване на процедурите, както и постигане на синергия в работата на всички заинтересовани страни;
- ☐ Да се стартира пилотно с по-малък ресурс при дизайна на финансовия инструмент;
- ☐ Да не се утежнява прекомерно административната тежест за банките;
- ☐ Да се отчете мнението на крайните получатели при дизайна на инструмента;

- ☐ Високорискова сфера на дейност на бенефициерите по програмата, както и недостатъчно атрактивни активи, които да играят ролята на обезпечение;
- ☐ Финансовите инструменти дават възможност за използване на лостов механизъм по отношение на публичните средства (т.е. мобилизиране на допълнителни публични и частни средства за допълване на публичното финансиране), както и револвиращ характер на предоставения капитал (т.е. неколнократно използване на едни и същи средства), което ще е в подкрепа на крайните получатели по програмата;
- ☐ Финансовите инструменти по програмата могат да обхващат цялата палитра на инструментите, като: пазарно финансиране – през финансови посредници; да адресират затруднен достъп до финансиране; да включват дългово финансиране (напр. гаранционен фонд или финансов инструмент за заеми); дялово финансиране – инвестиция в капитала при иновации и стартиращи компании (напр. фонд за рискови инвестиции);
- ☐ Финансови инструменти да не са прекалено големи, тъй като това показва, че потребностите на пазара не винаги са били правилно оценявани от управляващия орган преди разпределянето на средства за финансовите инструменти;
- ☐ Други;

СТРУКТУРИРАНЕ НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ

Приложението на Финансовите инструменти /ФИ/ е с цел подпомагане на предприятия и рибарски общности да изградят устойчиви бизнеси свързани с рибарството и аквакултурите.

Потенциал за прилагане на ФИ е отчетен от извършените анализи и обобщените резултати от тях на база на проведените интервюта и фокус групи за следните операции:

- „Преработка на продукти от риболов и аквакултури“,
- „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“,
- „Първо придобиване на риболовен кораб“,
- „Подмяна и модернизация на главен или спомагателен двигател“,

- „Диверсификация и нови форми на доход“,
- „Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки“
- „Специфично оборудване на риболовния кораб, дейности и иновации, целящи опазването на околната среда и на биоразнообразието“,
- „Изпълнение на стратегиите за BOMP“.

Помощта получавана през ФИ може да бъде самостоятелна или в комбинация с безвъзмездни средства в рамките на една операция, когато размерът на БФП не превишава средствата от финансовия инструмент и/или като две отделни операции. Помощта под формата на безвъзмездни средства ще продължи да бъде необходима за подпомагане на част от крайните получатели по ПМДРА.

Прилагането на ФИ ще улесни и оптимизира инвестициите подкрепяни от безвъзмездни средства, но също така и реализацията на инвестиции подкрепени единствено през ФИ. В следствие на демаркацията между Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за програмен период 2021-2027 г. и Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури /ПМДРА/, микропредприятията в посочените по-горе сектори остават изключени от възможностите за финансиране през предлаганите на пазара Финансови инструменти.

В заключение, по време на интервютата се очерта, че има нужда от прилагането на финансови инструменти по ПМДРА, финансирана от ЕФМДРА през програмния период 2021-2027 г., като основните финансови продукти, по мнение на респондентите, които да се прилагат по финансовите инструменти по програмата, финансирана от ЕФМДРА през програмен период 2021-2027 г. да са с фокус върху заеми и гаранции.

2.4. АНАЛИЗ НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ПОДКРЕПА ЧРЕЗ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ

Предвид спецификата на сектора настоящата оценка препоръчва крайните получатели на финансови инструменти да могат да ползват следните финансови продукти:

- ☐ гаранции за покритие на кредитния риск. Това е финансов инструмент, прилаган от финансови и кредитни институции/гаранционни схеми, при които се гарантират кредити за самостоятелно финансиране на проекти, или в допълнение към безвъзмездна финансова помощ /БФП/. По този инструмент се предвижда гаранция, която да покрива до 80% от отпуснатите банкови кредити, за да се ползват облекчени условия и да се улесни осигуряването на обезпечения при финансиране на крайни получатели;
- ☐ заем с разделяне на риска с две възможности:
- ☐ кредит за съфинансиране на бенефициент на проект, финансиран с БФП от ПМДРА; финансирането със средства от ПМДРА е в размер до 50% от отпускания кредит, а останалите най-малко 50% се осигуряват с привличане на допълнително съфинансиране от финансовите посредници и други инвеститори.
- ☐ самостоятелен кредит, отпускан по мерките на програмата със споделяне на риск при финансиране със средства от ПМДРА в размер до 70% от сумата на кредита, като останалите минимум 30% се осигуряват с привличане на допълнително съфинансиране от финансовите посредници и други инвеститори.

Предвид пазарните предизвикателства в сектора и непредвидената пандемия от Ковид-19 основен критичен момент пред потенциалните крайни получатели през новия програмен период ще бъде затрудненият достъп до финансиране, поради:

- ☐ относително ограничената склонност на търговските банки да поемат риск при инвестиции в сектор „Рибарство“;
- ☐ ограничена възможност за осигуряване на обезпечения поради спецификата на корпоративните активи на фирмите от сектора;

Като се вземат предвид тези затруднения може да се посочи, че чрез финансовите инструменти по ПМДРА може да се преодолеят пазарните предизвикателства.

Препоръчва се прилагането на ФИ за заеми със споделяне на риска и/или гаранционни финансови инструменти с оглед създаването на условия

облекчен достъп до инвестиционни и оборотни кредити на предприятията в сектора с цел финансиране на мерки за повишаване на пазарната конкурентоспособност на предприятията от сектора, на приходите от дейността, на създаването на нови пазарни ефекти в области, където широкоизползваните банкови инструменти или привличането на допълнителен частен капитал не са традиционни формули за финансиране. Някои от идентифицираните пазарни дефекти в сектора са свързани с целеви групи потребители, които са малки и средни предприятия (МСП) със силно изменчиви финансови показатели или нямат опит в прилагането на финансови инструменти.

От друга страна, големи предприятия може да ползват подкрепа единствено чрез финансови инструменти по ПМДРА. През програмния период 2014-2020 г. препоръчителният размер за ПМДР е бил 16 млн. лева, но Финансовото споразумение за изпълнение на финансови инструменти по ПМДР е сключено в началото на 2021 г. за принос от ПМДР в размер на 5,4 млн. лв.

По индикативен план се предвижда първите проекти за ползване на финансови инструменти по ПМДР 2014-2020 да бъдат одобрени до края на 2021 г. и общият индикативен брой крайни получатели да бъде 16 и това да са предприятия от сектора. Този разчет е направен при индикативен среден размер на заема от 500 000 лв.

Причини за намаляване на ресурса са необходимостта от актуализация на Предварителната оценка, закъснелия старт на изпълнението на финансовите инструменти (в края на програмния период) и оставащият кратък период на допустимост.

В Концепцията се предвижда на пазара да бъдат предложени два финансови продукта - нисколихвени кредити и гаранции за обезпечение на кредити, предоставяни от търговски банки.

Два вида заеми ще се отпускат: за самостоятелно финансиране на проекти по ПМДР или в допълнение към проекти, одобрени за безвъзмездна финансова помощ по програмата.

Концепцията предвижда да се финансират инвестиции в рибарство и аквакултури, както и в преработка на рибни продукти и аквакултури, за да се намали отрицателното въздействие върху околната среда и да се повиши ефективността при използване на ресурсите. Средствата могат да се използват също за подпомагане на проектни предложения по изпълнението на

стратегииите за местно развитие и подобряване на икономическото и социално благополучие в рибарските общности.

Финансовите продукти ще улеснят достъпа до финансиране на предприятията в сектора, като предложат преференциални условия за отпускане на кредити: по-ниски лихви, облекчени изисквания за обезпечение, удължен гратисен период.

III. ОБЩА ОЦЕНКА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИЯ РАЗМЕР НА ПРИНОСА ОТ ПРОГРАМАТА ЗА ФИНАНСОВИЯ ИНСТРУМЕНТ И ОЧАКВАНИЯ ЕФЕКТ НА ЛОСТА (ЛИВЪРИДЖ);

За следващия дългосрочен бюджет на ЕС 2021-2027 г. ЕК предлага 6,108 млрд. евро по по-опростен и по-гъвкав фонд за европейското рибарство и морската икономика.

Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури /ЕФМДРА/ ще продължи да подкрепя европейския риболовен сектор чрез финансови инструменти към по-устойчиви риболовни практики, като се обърне специално внимание на подкрепата на дребномащабните крайбрежни рибари.

Това ще помогне да се разгърне потенциалът за растеж на устойчива синя икономика към по-проспериращо бъдеще за крайбрежните общности и ще допринесе за укрепване на международното управление на океаните за по-безопасни, по-чисти, по-сигурни и устойчиво управлявани морета и океани. И накрая, Комисията засилва въздействието на Фонда, насочено към мерки за опазване на околната среда с акцент върху защитата на морските екосистеми и очаквания принос от 30% от неговия бюджет за смекчаване и адаптиране към изменението на климата, в съответствие с ангажиментите, договорени съгласно Парижкото споразумение.

Риболовът е жизненоважен за поминъка и културното наследство на много крайбрежни общности в ЕС.

Заедно с аквакултурите те също допринасят за продоволствената сигурност и храненето.

Специален фокус на фонда ще бъде да подпомага дребномащабните крайбрежни рибари с кораби под 12 метра, които представляват половината от

европейската заетост в риболовния сектор. След реформата на общата политика в областта на рибарството през 2014 г. е постигнат напредък в възстановяването на рибните запаси на здравословни нива, в увеличаването на рентабилността на риболовната индустрия на ЕС и в опазването на морските екосистеми.

Новият фонд ще продължи да подкрепя тези социално-икономически и екологични цели. Що се отнася до морската икономика, Комисията предлага да засили своята подкрепа в сравнение с периода 2014—2020 г. Това е икономически сектор с висок потенциал, чиято продукция в световен мащаб се оценява днес на 1,3 трилиона евро и би могла да се удвои повече до 2030 г.

Европейският фонд за морско дело и рибарство и аквакултури ще даде възможност за инвестиции в морски пазари, технологии и услуги като океанска енергия и морски биотехнологии.

Финансовите инструменти, в рамките на програмния период имат значителен потенциал да допринесат за постигането на амбициите на „Зелената сделка“ и по-специално на стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие на ЕС.

Крайбрежните общности ще получат по-широка подкрепа за установяване на местни партньорства и трансфери на технологии във всички сектори на синята икономика, включително аквакултурата и крайбрежния туризъм.

За да се гарантира, че един финансов инструмент е едновременно ефективен и ефикасен, той включва няколко функции, като например:

Опростяване и по-широк избор за държавите-членки, които вече ще могат да насочват подкрепа към своите стратегически приоритети, вместо да се налага да избират от „меню“ от допустими действия:

- по-добро привеждане в съответствие с други фондове на Европейския съюз.
- правилата, приложими за всички структурни и инвестиционни фондове, са определени в Регламент за общи разпоредби.
- по-добро насочване на подкрепа за постигането на общата политика в областта на рибарството.

При отчитане на предложените по-долу средства в размер на 12,6 млн лева за принос от ПМДРА 2021-2027 за ФИ и ниво на национално съфинансиране от

30%, нивата на очаквания лостов ефект за Гаранционна схема - 1,7; за Заемна схема за съфинансиране на проекти с одобрена БФП – 2,52; за Заемна схема за финансиране на проект/инвестиция без БФП – 1,8, общо: 1,93.

3.1. ПРЕДЛАГАН ПРИНОС ОТ ПМДРА ЗА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ, ЛОСТОВ ЕФЕКТ, ФИНАНСОВИ ПРОДУКТИ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ ДИФЕРЕНЦИРАНО ТРЕТИРАНЕ НА ИНВЕСТИТОРИТЕ

По линия на „Фонд на фондовете“ (ФМФИБ) актуалната информация към м. юни, 2021 г. е, че наличният ресурс договорен с УО на ПМДР за изпълнение на финансови инструменти по ПМДР 2014-2020 е 5,4 млн. лева, като основните цели са следните, касаещи крайни получатели – предприятия в сектор „Рибарство и аквакултури“:

- ☐ повишаване на конкурентоспособността на предприятията;
- ☐ стимулиране на иновациите;
- ☐ устойчиво производство.

Предлаганите финансови продукти от ФМФИБ са два:

1. Кредитни гаранции за търговски банки до 80% от размера на всеки отпуснат заем с максимално гарантирано покритие 1'000'000 лева;
2. Заеми до 500'000 лева, съфинансирани със средства от ПМДР.

От своя страна, заемите са групирани на два продукта:

- ☐ като самостоятелни инвестиционни или оборотни кредити в евро или лева при облекчени условия, в които средствата от ПМДР са до 70 %, а частното съфинансиране е минимум 30 %;
- ☐ като заеми или кредити, допълващи вече получена безвъзмездна помощ по проекти, в които средствата от ПМДР са до 50 %, а частното съфинансиране е минимум 50 %.

Източникът на публичния ресурс, разпределян по финансовите продукти от ФМФИБ е „Програма за морско дело и рибарство 2014 – 2020“, съфинансирана от Европейския фонд за морско дело и рибарство.

От съществено значение за ефективната работа на ФИ през периода 2021-2027 е отчитането на все още нестабилното финансово състояние на основния брой предприятия в сектора - ограничен размер на оборотите и собствения капитал. Необходимо е много добро адресиране на препятствията към достъпа до ФИ на микро, малките и средните предприятия в сектора чрез активно предоставяне на информация и консултиране при кандидатстване по ФИ.

МСП и микропредприятията имат специфични нужди и срещат повече затруднения при финансирането си от финансовите институции. Още повече, че за тях е предизвикателство и подготовката на необходимата документация и бизнес план за кандидатстване за финансиране от кредитиращите институции.

По данни на НГФ (Доклад за напредъка за изпълнение на схемата за предоставяне на гаранции за предприятия от сектор „Рибарство“ за 2019г.):

В резултат на изпълнението инструмента, към 31.12.2019 НГФ ЕАД е издал 33 /тридесет/ отделни гаранции на банки-партньори за кредити, използвани за финансиране на одобрени проекти по Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ 2007 – 2013 г. на Република България. Размерът на издадените гаранции е 20 780 хил. лева, общата стойност на кредитите – 30 551 хил. лева.

Гаранциите са издадени в периода м.март 2012г. – м.април 2015г. През 2018 г. стартира удължаването на инструмента със следните параметри:

- Схемата се капитализира с 8 млн. лв. предоставени от ИАРА;
- Покана до всички търговски банки за подписване на рамково споразумение за издаване на индивидуални гаранции без разпределение на портфейли и без лимит за плащане на принципа „първи по ред, първи по право“;
- Разпределяне на гаранционния ресурс между банките-партньори на принципа *prior tempore, potior iure* (първи по време, първи по право);
- Одобрението на гаранциите се извършва на индивидуален принцип, съгласно договорените с ИАРА параметри на гаранционната схема. Документите за кандидатстване за издаване на нови гаранции в основната си част се

припокриват с гаранционна схема с ПРСР, за да се улесни администрацията и внедряването на гаранционния продукт от страна на банките.

- Гаранция до 50% от отпускания кредит, но не повече от 750 хил. лв. на ниво свързани лица по смисъла на §1 т.5 от ДР на Закона за кредитните институции – икономически свързани лица;
 - Срок за включване на кредити в гарантирания портфейл – 2 г. с опция за удължаване и максимален срок на гаранциите от 5 г.;
 - Гаранционна такса в размер на 0.8 % годишно от размера на гарантирания дълг (приходите от гаранционните такси са изцяло в полза на програмата, като НГФ покрива разходите си на база такси по споразумението с ИАРА) .
- През 2019г. са гарантирани само 3 кредита, а за 2020г. липсват данни.

Анализът на Joint Research Center на сектор „Рибовъдство“ на ЕС за 2020г. показва необичайни колебания в развитието на сектора в България. Общата стойност на активите през 2018г. е намаляла с 22% спрямо 2017г., а през 2017г. се е увеличила почти с 20% спрямо 2016г.

От друга страна задълженията на фирмите в сектора са били стабилни през периода 2014-2016г., а през 2017г. **внезапно се увеличават с 88%** спрямо 2016г., а после спадат с 8% през 2018г.

Нетната печалба флукутира от 10,2 през 2013г. до 1,7 през 2017г. и обратно 7,4 през 2018г.. Възвращаемостта на инвестициите в проценти спада от 53,9% през 2013г. до едва 4,2% през 2017г. и после рязко се увеличава до 18,7% през 2018г.

Тези явления могат да се обяснят единствено със сериозното влияние на реализацията на ПМДР върху сектора. В периода 2016-2017г. има пик в реализацията на проекти по програмата и фирмите увеличават значително своите активи. Бенефициентите по програмата търсят мостово финансиране, за да реализират проектите си, а от друга страна се нуждаят от допълнителни оборотни средства, поради увеличението на производствените си мощности. Това обяснява рекордното повишаване (с 88%) на поетия дълг на фирмите в сектора през 2017г., последвано от значителен спад. Тези данни се потвърждават и от интервютата проведени с представители на финансовия сектор.

Гореописаните явления в развитието на сектора през периода на реализация на ПМДР (2014-2020), дават основания да се предположи, че при реализацията на ПМДРА през новия програмен период отново ще има нужда от финансиране в сектора и вероятността да се образува пазарен недостиг е голяма.

Препоръката за приноса за ФИ от ПМДРА се базира на 50% увеличение на средствата по схемата за предоставяне на гаранции и контрагаранции за предприятия от сектор „Рибарство“, съгласно Финансово споразумение за предоставяне на средства за осъществяване на гаранционна дейност по Оперативна програма за развитие на Сектор „Рибарство“ 2007 – 2013, сключено на 07.12.2010 между Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) и Национален гаранционен фонд ЕАД (НГФ).

Тогава схемата се капитализира с 8 млн. лв., а капитализацията за новия програмен период е 12 млн. лв. с 5% разходи за управление, общо 12,6 млн. лв.

Предложеният размер на Финансов инструмент по ПМДРА 2021-2027 е показан в Таблица 1.

Таблица 1 Предложен размер на Финансов инструмент по ПМДРА

Капитал	Разходи за управление	Портфейл	Описание
6,3 млн. лв.	0,315 млн. лв.	7,48 млн. лв.	Гаранционна схема
3,15 млн. лв.	0,37 млн. лв.	5,56 млн. лв.	Заемна схема за кредити за съфинансиране на проекти с одобрена безвъзмездна финансова помощ за допълващо финансиране по проект
3,15 млн. лв.	0,37 млн. лева	3,97 млн. лв.	Заемна схема за кредити за финансиране на проект/инвестиция без БФП, като допустими за финансиране ще са оборотни и инвестиционни кредити
12,6 млн. лв.	1,055 млн. лв.	17,01 млн. лв.	ОБЩО

Конкретните суми на приноса от ПМДРА 2021-2027 към всеки от трите финансови продукта, описани в таблицата по-горе са индикативни. В хода на изпълнение на финансовите инструменти по ПМДРА 2021-2027 следва да се прилага гъвкав подход с възможност за пренасочване на средства от ПМДРА 2021-2027 от един финансов продукт към друг в рамките на общия размер на приноса от ПМДРА 2021-2027 от 12,6 млн.лв. В този смисъл са възможни вариации на общия лостов ефект, произтичащи от реалокиране на принос от ПМДРА от един финансов продукт към друг.

Общата предложена стойност на ФИ ще бъде 12,6 млн. лв., но трябва да включва 5% разходи за управление на ниво холдингов фонд и 7 % на ниво специфичен фонд. Коефициентът на мултиплициране се определя въз основа на предпазлива предварителна оценка на риска и се договаря в съответното споразумение за финансиране. Коефициентът на мултиплициране може да се преразгледа, при настъпили промени в пазарните условия, като такова преразглеждане не може да има обратно действие.

Гаранционна схема

Изборът на **гаранционна схема** се осъществява въз основа на констатирани неоптимални инвестиционни ситуации и инвестиционни нужди на потенциалните крайни получатели по ПМДРА. Предимствата на финансов инструмент под формата на гаранции, който е насочен в подкрепа на достъпа до финансиране на предприятия от сектора включват:

- ☐ Гаранционната схема предоставя възможност за постигане на по-високи нива на ливъридж, като съответно се намалява и brutния еквивалент на помощта към крайните получатели, запазвайки възможностите им за реализиране на проекти с по-голям размер на безвъзмездно финансиране
- ☐ Финансовите институции са ликвидни и предпочитат прилагането на гаранционни инструменти.
- ☐ По-високият размер на кредитния портфейл ще позволи участие на по-широк кръг посредници, като също така средствата ще достигнат и до по-широк кръг крайни получатели.
- ☐ Акцентът върху МСП създава предпоставки за диверсификация на портфейлите и намаляване на риска, постигане на икономии от мащаба и улеснява изпълнението на ФИ с оглед близките характеристики на крайните получатели (микропредприятия и малки стопанства).

- По-малките предприятия са по-малко чувствителни към цената на финансирането. При тях водещ при избора на институция е предполагаемия шанс за одобрение на финансирането, като цената и изградените взаимоотношения са на по-заден план.
- Допълняемост с останалите ФИ на пазара. Недостигът при големите предприятия/ферми може да се допълни от съществуващите Финансови инструменти на национално ниво, както и чрез инструменти на ниво ЕС. Инструментите на национално ниво включат кредитна схема ФМФИБ, Гаранционна схема към НГФ (гаранциите се одобряват индивидуално и са към по-големи експозиции), програма за портфейлни гаранции на ББР в подкрепа на ликвидността на МСП, пострадали от извънредната ситуация и епидемията от COVID-19.
- Гаранционната схема е предпочитан инструмент на база резултатите от проучванията сред финансови посредници и крайни получатели за нуждите на предварителната оценка.

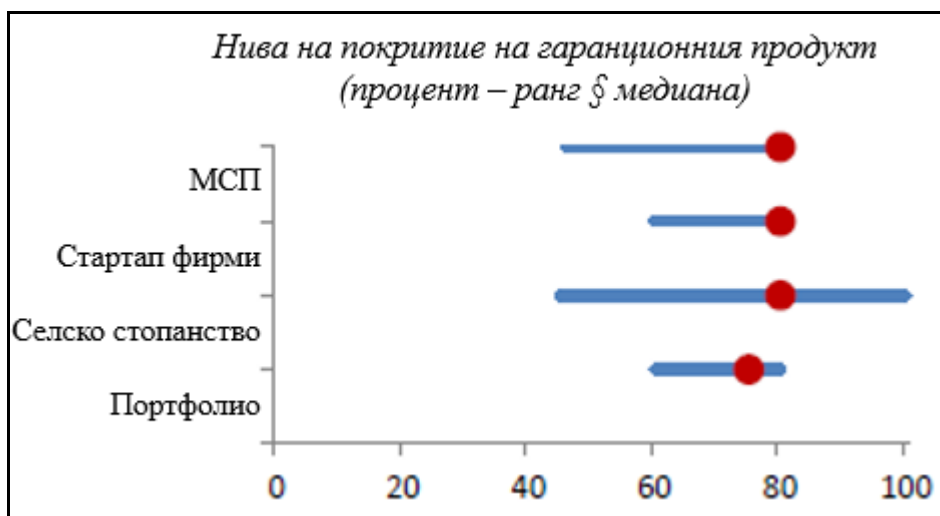
Подходящият гаранционен продукт е индивидуална гаранция с покритие от 80%, аналогична на прилаганата до момента от НГФ. Мултипликатор от 1,25 пъти отговаря на процент на гаранцията от 80% на споделяне на риска на ниво кредит. Друг възможен вариант е гаранционна схема е за портфейлна гаранция с таван от 25%, но това би бил неадекватен подход, предвид спецификите на крайните получатели и проектите по ПМДРА. Не е реалистично да се очаква 2 или 3 банки да финансират всички проекти по ПМДРА и така да изградят гарантирани портфейли, по които да се наложи таван от 25%. Ето защо, подходящият гаранционен финансов продукт е за индивидуални гаранции с процент на гаранцията от 80% и минимум 20% риск на финансовия посредник, което при принос от 6,3 млн по ПМДРА води до портфейл от 7,48 млн. лв.

Процент на гаранцията (Гаранционно покритие)

Една от основните причини за използване на кредитни гаранции е че този финансов продукт адресира проблема с липсата или недостига от обезпечения от страна на кредитополучателите в сектор „Рибарство и аквакултури“ и респективно затруднения достъп до банково финансиране за предприятията в сектора. Ползите от използване на кредитни гаранции са свързани и с възможността за използване на капиталови облекчения от страна на финансиращите институции. По-високите нива на гаранционно покритие водят и до по-големи облекчения, както и възможност за поемане на по-голям риск от страна на финансиращите институции. Гаранционното

покрите варира обикновено от 40% до 80%, като според проучване на Работната група към Виенската инициатива, преобладаващи в Централна, Източна и Югоизточна Европа са гаранциите в размер на 80%.

Графика 1 Нива на гаранционно покритие

Източник: Адаптирана схема за кредитни гаранции за Кредитиране за МСП в Централна, Източна и Югоизточна Европа - Vienna Initiative Working group November 2014;

Нива на ливъридж и коефициент на мултипликатор.

При процент на гаранцията от 80% мултипликаторът ще е равен на 1,25 пъти. Нивата на мултипликатора се определят от процента на гаранцията и максималния процент на гаранцията като:

Мултипликатор = $(1/\text{процент на гаранцията}) \times (1/\text{максимален процент на гаранцията})$.

По-високите нива на мултипликатора прехвърлят повече риск към финансовите посредници и съответно ще доведат и до избягване финансирането на по-рискови инвестиции.

Заемни схеми

Предвиждат се и заемни схеми, реализирани като два отделни финансови продукта:

- ☐ кредити за съфинансиране на проекти с одобрена безвъзмездна финансова помощ за допълващо финансиране по проект;
- ☐ кредити за финансиране на проект/инвестиция без БФП, като допустими за финансиране ще са оборотни и инвестиционни кредити;

- Заемите със споделяне на риска следва да се предоставят при таван за инвестиционни цели (до 1 млн. лв.), а за оборотни средства (до 30% от размера на инвестиционния заем);
- При тези кредити размерът на средствата от ПМДРА се ограничава до 50%, когато те се отпускат в допълнение към безвъзмездна помощ, и до 70%, когато проектите се финансират само със заем;
- По-ниската лихва или липсата на такава по частта от заемите, финансирана от ПМДРА, ще доведе до общи лихвени нива, значително по-ниски от пазарните;
- По този ФИ ще се привлече допълнително частно финансиране, с което общият размер на паричния ресурс, достъпен за крайни получатели, ще се увеличи.

Лостовият ефект (ливъридж) се изчислява като отношение на размера на възстановимото финансиране, предоставено на отговарящите на критериите крайни получатели, разделен на размера на финансовия принос от ЕФМДРА.

**Очакван лостов ефект = Общ очакван размер на възстановимото финансиране
Сума от ЕФМДРА, заделена за ФИ**

Общият очакван размер на финансирането е прогноза за общия размер на очакваното финансиране, което ще достигне до крайните получатели, които отговарят на условията за подпомагане чрез финансови инструменти, без да се включва приноса на самите крайните получатели. За гаранционни инструменти, това е размерът на общата сума на базовите заеми, които са гарантирани, а за кредитни инструменти е общата сума на заемите, които се очаква да бъдат изплатени на крайните получатели. Като цяло тази сума включва:

- За кредитни финансови инструменти цялата сума (без разходите за управление) предназначена за финансов инструмент по ПМДРА + очаквания принос от други инвеститори, извън програмата;
- За гаранциите, това е стойността на кредитния портфейл, който се очаква да бъде гарантиран;

В съответствие с разпоредбите на чл. 68 от Регламент за общоприложимите разпоредби (ROP) за програмния период 2021-2027 г., за сумата на разходите и таксите за управление, които могат да бъдат деклариращи като допустими разходи, се определя праг в размер на 5% за заеми и гаранции за управление на холдингов фонд

ДОКЛАД: ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА – ПМДРА

и 7 % за заеми и гаранции за управление на специфичен фонд от общия размер на приноса от програмата, изплатен на крайните получатели.

При отчитане на предложените по-горе средства за принос от ПМДРА 2021-2027 за ФИ и ниво на национално съфинансиране от 30 % нивата на очаквания лостов ефект са представени в следната таблица:

Таблица 2 Нива на гаранционно покритие

Финансов продукт по ПМДРА	Средства от ПМДРА	Разходи за управление общо ХФ и СФ	Портфейл заеми	Лостов ефект
1	2	3	4	$5=4/(2*0,7)$
Гаранционна схема	6,3 млн. лв.	0,315 млн. лв.	7,48 млн. лв.	1,7
Заемна схема за съфинансиране на проекти с одобрена БФП;	3,15 млн. лв.	0,37 млн. лв.	5,56 млн. лв.	2,52
Заемна схема за финансиране на проект/инвестиция без БФП	3,15 млн. лв.	0,37 млн. лв.	3,97 млн. лв.	1,80
ОБЩО	12,6 млн. лв.	1,055 млн. лв.	17,01 млн. лв.	1,93

Необходимост от диференцирано третиране на инвеститорите

Необходимо е да се предвиди диференцирано третиране на инвеститорите, с оглед привличане на частен капитал за инвестициите по ПМДРА, като асиметрично разпределение на печалбите, асиметрично поемане на загубите и др.

Диференцирано третиране е ситуация, при която инвеститор, работещ съгласно принципа на пазарната икономика (публичен или частен), не споделя съответните нива на риск и възвръщаемост. Необходимостта от диференцирано третиране цели да стимулира инвеститорите да съинвестират в проекти, допринасящи за постигане на целите на политиката в области с ниска възвръщаемост или висок риск.

Целевото разпределение на публични средства от европейски програми и национално съфинансиране чрез финансови инструменти се извършва от ФМФИБ. С оглед структурата и възможностите на ФМФИБ, при гаранционната схема се предвижда 80 % поемане на загубата от ПМДРА, а при заемната схема се предвиждат различни форми за третиране на публичния и частния капитал по отношение на лихва, обезпеченост, приоритетно изплащане и др. Възнаграждението към ФМФИБ и финансовите посредници е в предвидените рамки на регламента.

С оглед непривлекателния за свободния финансов пазар характер на инвестициите в сектора и характеристиките на предприятията, опериращи в него

(специфични активи, които са трудно реализируеми и поради това не се считат за приемливи обезпечения, липса на дългосрочна позитивна финансова история, сезонен и високорисков характер на дейността, ниски нива на възвръщаемост, слаба конкурентоспособност в сравнение с продукти от внос и т.н.) е необходимо прилагане на диференцирано третиране на инвеститорите с оглед създаване на предпоставки за привличане на адекватни нива на допълнителен частен капитал към средствата от ПМДРА, предвидени за изпълнение на финансови инструменти.

При гаранционния инструмент е удачно прилагане на асиметрично споделяне на загубите, чрез процент на гаранцията от ПМДРА в размер на 80 % на индивидуален кредит без таван на загубите.

При финансовите продукти за заеми със споделяне на риска за финансиране на проекти, получили БФП по ПМДРА и за финансиране на проект/инвестиция без БФП е удачно да се приложат асиметрични лихвени нива от 0 % за средствата от ПМДРА и пазарни нива за частното съфинансиране, както и различни нива на обезпеченост на публичните и частни средства в даден кредит, включително липса на обезпечения за публичните средства, както и възможности за приоритетно асиметрично във времето изплащане на частните средства спрямо средствата от ПМДРА.

3.2. ЦЕЛЕВИ ГРУПИ КРАЙНИ ПОЛУЧАТЕЛИ ПО ОТДЕЛНИТЕ ФИНАНСОВИ ПРОДУКТИ

Основните приоритети на ЕФМДРА са следните:

Приоритет 1: Насърчаване на устойчивото рибарство и възстановяването и опазването на водните биологични ресурси;

Приоритет 2: Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури като по този начин се допринася за продоволствената сигурност в Съюза;

Приоритет 3: Осигуряване на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните, островните и вътрешните райони и насърчаване на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури;

Приоритет 4: Укрепване на международното управление на океаните и осигуряване на условия за безопасност, сигурност, чистота и устойчиво стопанисване на моретата и океаните.

Финансовите инструменти имат потенциал да се прилагат по следните мерки от ПМДРА:

Таблица 3 Видове операции по Приоритет 1 „Насърчаване на устойчивото рибарство и опазването на водните биологични ресурси“

№	Видове операции	Потенциал за ФИ
1	Първо придобиване на риболовен кораб	да
2	Операции за добавяне стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов	не
3	Здраве и безопасност	не
4	Диверсификация и нови форми на доход	да
5	Модернизация на рибарски пристанища изграждане и модернизция на лодкостоянки	да
6	Подмяна или модернизация на главен или спомагателен двигател	да
7	Окончателно преустановяване на риболовните дейности	не
8	Временно преустановяване на риболовните дейности	не
9	Контрол и правоприлагане	не
10	Събиране и обработване на данни за управление на рибарството и аквакултурите и за научни цели	не
11	Специфично оборудване на риболовния кораб, дейности и иновации, целящи опазването на околната среда и на биоразнообразието	да

Таблица 4 Видове операции по Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури“

№	Видове операции	Потенциал за ФИ
----------	------------------------	------------------------

1	Продуктивни инвестиции в аквакултурите + Иновации в аквакултурите	да
2	Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	не
3	Преминаване към биологични аквакултури	не
4	Преработка на продукти от риболов и аквакултури	да
5	Мерки за предлагане на пазара	не
6	Планове за производство и предлагане на пазара	не

Таблица 5 Видове операции по Приоритет 3 „Осигуряване на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните, островните и вътрешните райони и насърчаване на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури“

№	Видове операции	Потенциал за ФИ
1	Водено от общностите местно развитие	да

Таблица 6 Видове операции по Приоритет 4 „Укрепване на международното управление на океаните и създаване на предпоставки за безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните“

№	Видове операции	Потенциал за ФИ
1	Морско наблюдение - InBulMarS	не
2	Мярка 8* мониторинг на ефекта от изпълнените мерки за подобряване на състоянието на видовете и природните местообитания	не
3	Мярка 15* подобряване на природозащитното състояние на морски типове природни местообитания чрез разработване на планове за управление на риболовните	не

№	Видове операции	Потенциал за ФИ
	дейности в мрежата от морски защитени зони	
4	Мярка 19* развитие и внедряване на ново знание, което намалява въздействието от риболова върху морските типове природни местообитания и популациите на типичните видове	не
5	Мярка 21* подобряване на природозащитното състояние на морските бозайници чрез намаляване на негативните взаимодействия между китоподобните и рибарството	не
6	Мярка 22* повишаване на капацитета на отговорните държавни институции за осъществяване на наблюдение и ефективен контрол върху антропогенни дейности, които представляват заплаха за морските китоподобни	не

Забележка: Мерките от Приоритет 4, обозначени със * са индикативни мерки от проект на рамка за приоритетни действия за НАТУРА 2000 в България, съгласно член 8 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна за многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г.

На базата на идентифицирания по-горе потенциал за прилагане на подкрепа чрез финансови инструменти по посочените в таблиците операции в рамките на ПМДРА 2021-2027, се очертават следните целеви групи:

За дейностите по производство на продукти от риболов и аквакултури:

- собственици на предприятия за производство на продукти от риболов и аквакултури;
- кандидати с намерение да изграждат и развиват нови предприятия за производство на продукти от риболов и аквакултури.

За дейностите по преработка на продукти от риболов и аквакултури:

- собственици на предприятия за преработка на продукти от риболов и аквакултури;
- кандидати с намерение да изграждат и развиват нови предприятия за преработка на продукти от риболов и аквакултури.

За дейностите по предлагане на пазара:

- собственици на предприятия за производство на аквакултури;
- собственици на предприятия за преработка на продукти от риболов и аквакултури;
- браншови организации и асоциации в сектора на рибарството и аквакултурите;
- общини, организации на производителите и асоциации на организации на производители;

За дейностите, свързани с планове за производство и предлагане на пазара:

- браншови организации и асоциации в сектора на рибарството и аквакултурите и междубраншови организации в сектора на рибарството;
- организации на производителите на продукти от риболов и на продукти от аквакултури.

На базата на горепосоченото предлагаме следната целева група на крайните получатели:

- ☐ Микро, малки и средни предприятия;
- ☐ Големи предприятия (за подкрепа само с финансов инструмент без комбинация с БФП);
- ☐ Регистрирани дребномащабни крайбрежни рибари;
- ☐ Организации на рибари и предприятия в сектор „Рибарство“ (вкл. рибарство и аквакултури);
- ☐ Общини и други публични институции;
- ☐ други допустими бенефициенти по ПМДРА.

В съответствие с разпоредбите на чл.58, ал.2 от Регламент (ЕС) 2021/1060 „Финансовите инструменти предоставят подкрепа на крайните получатели само за инвестиции в материални и нематериални активи, както и за текущи активи, които се очаква да бъдат финансово жизнеспособни и за които няма достатъчно финансиране от пазарни източници. Тази подкрепа трябва да е в съответствие с съответствие с приложимите правила на Съюза за държавна помощ.“

IV. ОЧАКВАН ПРИНОС НА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОСТИГАНЕТО НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ ПО ПМДРА 2021 – 2027

4.1. ОПИСАНИЕ НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА

Новият Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури е част от многогодишната финансова рамка 2021-2027 г. и новият дългосрочен бюджет на ЕС, който влиза в сила на 1 януари 2021 г.

ЕФМДРА допринася за прилагането на общата политика в областта на рибарството (ОПОР) и на морската политика на Съюза. В него са заложили следните приоритети:

- насърчаване на устойчивото рибарство и възстановяването и опазването на водните биологични ресурси;
- насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури, като по този начин се допринася за продоволствената сигурност в Съюза;
- осигуряване на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните, островните и вътрешните райони и насърчаване на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури;
- укрепване на международното управление на океаните и осигуряване на условия за безопасност, сигурност, чистота и устойчиво стопанисване на моретата и океаните.

Прилагането на финансов инструмент в ПМДРА ще допринесе за постигане на специфичните цели на приоритетите, заложили в Регламент (ЕС) 2021/1139

С помощта на ФИ ще се съфинансират проекти заедно с национални потоци на финансиране.

Новите предложения на ЕК, които залягат като политика програмен период: 2021 – 2027 г. са следните:

- ☐ Опростяване и по-голям избор за държавите членки да насочат подпомагането към стратегическите си приоритети, вместо да се наложи да избират от набор от допустими действия.

- ❑ По-добра съгласуваност с други структурни и инвестиционни фондове на Европейския съюз. Правилата, приложими за всички фондове, са изложени в „Регламент за общоприложимите разпоредби“ /ROP/.
- ❑ По-силен акцент върху резултатите. Например, рибарите ще получат финансиране само ако докажат, че са допринесли за постигането на целите за опазване, съдържащи се в общата политика в областта на рибарството.
- ❑ По-голям акцент върху рибарите, извършващи крайбрежен риболов в малък мащаб, с цел да се насърчават практиките им за устойчив риболов.
- ❑ Повече и по-широкообхватна подкрепа за крайбрежните общности. В сравнение с периода 2014—2020 г. подкрепата за местните партньорства се разширява, така че да обхване всички сектори на синята икономика.
- ❑ По-силни полезни взаимодействия с други политики на ЕС, например допринасяне за борбата с изменението на климата и прилагане на европейската стратегия за пластмасите в кръговата икономика.
- ❑ Подкрепа за безопасни, сигурни, чисти и устойчиво управлявани океани.

За първи път ФИ на ЕФМДРА ще подкрепя международните ангажменти и цели на Европейския съюз.

4.2. ПОТЕНЦИАЛЕН ПРИНОС НА ИДЕНТИФИЦИРАНИТЕ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ

Прилагането на финансов инструмент в ПМДРА ще допринесе за постигане основно на специфичните цели на Приоритет 1 „Насърчаване на устойчивото рибарство и възстановяването и опазването на водните биологични ресурси“, Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури, като по този начин се допринася за продоволствената сигурност в Съюза“ и Приоритет 3 „Осигуряване на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните, островните и вътрешните райони

и насърчаване на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури“ от Регламент (ЕС) 2021/1139.

Предвижда се и ресурс за техническа помощ, който следва да се насочи към приоритетни крайни получатели, като с нея да се подкрепи изграждането на необходимия финансов и оперативен капацитет. Техническата помощ може да е насочена конкретно към реализирането на ФИ, но може да бъде и насочена към подготовка на необходимия бизнес план, необходим за кандидатстване за безвъзмездни средства, които средства да бъдат съчетани и с финансиране от ФИ. Реализирането на техническата помощ и ФИ в рамките на една операция ще позволи структуриране на инвестициите, съобразено с нуждите и възможностите на крайните получатели, изискванията на финансовите посредници и критериите за допустимост по ПМДРА. Общата стойност на ФИ по двата сегмента ще е в размер на 12,6 млн. лева с включени 5 % разходи за управление на ниво Холдингов фонд и 7 % разходи за управление на ниво специфичен фонд. Ще бъдат предвидени и средства за техническа помощ, която следва да е насочена към:

- ☐ подпомагане разработване на продукти, насочени към крайните получатели по програмата, както и мерки за повишаване капацитета на потенциалните крайни получатели;
- ☐ техническа подкрепа за обучения на крайни получатели;
- ☐ техническа подкрепа за популяризиране на финансовите инструменти сред потенциалните заинтересовани страни, включително чрез прилагане на различни модели и добри практики – разяснителни видео и аудио материали; интерактивни приемни и кол центрове за предоставяне на информация и др;
- ☐ техническа подкрепа за кандидатстване, за подготовка на бизнес план, за структуриране на проектно предложение;

Съгласно чл.40 от Регламент (ЕС) 2021/1139 максималният процент на съфинансиране по линия на ЕФМДРА за специфична цел следва да бъде 70%, от допустимите публични разходи, с изключение на компенсациите за допълнителни разходи в най-отдалечените региони, за които той следва да бъде 100%; а съгласно чл.41 от посочения регламент максималният интензитет на помощта следва да бъде 50% от общите допустими разходи, като в някои

случаи е възможно да се определят дерогации от ставките. В зависимост от характера на техническата подкрепа, тя може да се предоставя в рамките на една операция заедно с финансовия инструмент (например за подготовка на инвестиции за финансиране чрез финансови инструменти) или в рамките на две отделни операции (например за обучения и повишаване на капацитета на крайни получатели).

Подкрепата от ЕФМДРА обхваща интервенции, които допринасят за постигането на заложените в ОПОР цели, определени в член 2 от Регламент (ЕС) № 1380/2013, интервенции, които допринасят за осигуряването на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните, островните и вътрешните райони и за насърчаването на устойчивото развитие на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, както и интервенции, които допринасят за укрепването на устойчивото стопанисване на моретата и океаните чрез специфични цели.

**Възможности за използване на видове финансови инструменти
за постигането на специфичните цели по ПМДРА 2021 – 2027**

Приоритет	Специфична цел	Възможности за използване на видове финансови инструменти
Приоритет 1 „Насърчаване на устойчивото рибарство и възстановяването и опазването на водните биологични ресурси“	1. Укрепване на икономически, социално и екологично устойчиви риболовни дейности 2. Повишаване на енергийната ефективност и намаляване на емисиите на CO2 чрез подмяна или модернизация на двигателите на риболовните кораби 3. Насърчаване на адаптирането на риболовния капацитет към възможностите за риболов и допринасяне за постигането на справедлив жизнен стандарт в случай на дадено временно	За цел 1,2 и 5: Гаранционна схема, Заемна схема за кредити за финансиране на проект/инвестиция без БФП, като допустими за финансиране ще са оборотни и инвестиционни кредити, Заемна схема за кредити за съфинансиране на проекти с одобрена безвъзмездна финансова помощ за допълващо финансиране по проект.

ДОКЛАД: ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА – ПМДРА

Приоритет	Специфична цел	Възможности за използване на видове финансови инструменти
	преустановяване на риболовните дейности 4. Насърчаване на ефективен контрол и правоприлагане в областта на рибарството, както и на надеждни данни за вземането на решения, основани на знанието 5. Допринасяне за опазването и възстановяването на водното биологично разнообразие и на водните екосистеми.	За цел 3 и 4: неприложимо.
Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури, като по този начин се допринася за продоволствената сигурност в Съюза“	1. Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, по-специално чрез укрепване на конкурентоспособността на производството на аквакултури, като същевременно се гарантира, че дейностите са екологично устойчиви в дългосрочен план. 2. Насърчаване на предлагането на пазара, качеството и добавената стойност на продуктите от риболов и аквакултури, както и преработването на тези продукти, включително на плановете за производство и	Гаранционна схема, Заемна схема за кредити за финансиране на проект/инвестиция без БФП, като допустими за финансиране ще са оборотни и инвестиционни кредити, Заемна схема за кредити за съфинансиране на проекти с одобрена безвъзмездна финансова помощ за допълващо финансиране по проект

Приоритет	Специфична цел	Възможности за използване на видове финансови инструменти
	предлагане на пазара.	
Приоритет 3: Осигуряване на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните, островните и вътрешните райони и насърчаване на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури	Интервенции, които допринасят за осигуряването на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните и вътрешните райони и за насърчаването на устойчивото развитие на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури.	Гаранционна схема, Заемна схема за кредити за съфинансиране на проекти с одобрена безвъзмездна финансова помощ за допълващо финансиране по проект
Приоритет 4 „Укрепване на международното управление на океаните и създаване на предпоставки за безопасността, сигурността, чистотата и устойчивото стопанисване на моретата и океаните“	Морско наблюдение. Опазване на морската среда и подобряване на знанията	неприложимо

При изпълнението на ФИ по ПМДРА са идентифицирани следните показатели за изпълнение:

Таблица 7 Показатели за изпълнение по ПМДРА

Показател	Целева стойност
Финансов показател	12,6 млн.лв допустими разходи по ПМДРА
Показател за изпълнение	Минимум 34 проекта по ПМДРА ⁸

Прилагането на финансов инструмент в ПМДРА ще допринесе за постигане на основно на специфичните цели на Приоритет 1 „Насърчаване на устойчивото рибарство и възстановяването и опазването на водните биологични ресурси“, Приоритет 2 „Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури, като по този начин се допринася за продоволствената сигурност в Съюза“ и Приоритет 3 „Осигуряване на условия за устойчива синя икономика в крайбрежните, островните и вътрешните райони и насърчаване на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури“ от Регламент (ЕС) 2021/1139 на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2021 година за създаване на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури

4.3. ПРАВНА РАМКА И ЕВРОПЕЙСКИ РЕГУЛАЦИИ ЗА ДЕЙСТВИЕ НА ФИНАНСОВИЯ ИНСТРУМЕНТ

Основната правна рамка, която задава характеристиките и естеството на функциите на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури (ЕФМДРА) подпомага рибарите при прехода към устойчив риболов и подкрепя крайбрежните общности в диверсификацията на техните икономики. Фондът финансира чрез Финансови инструменти проекти, които създават нови работни места и подобряват качеството на живот по европейските брегове, подкрепя устойчивото развитие на аквакултурите и улеснява достъпа на кандидатите до финансиране.

Фондът се използва за съфинансиране чрез ФИ на проекти заедно с

⁸ При среден размер на кредита от 0,5 млн. лв.

национално финансиране от съответните страни членки на ЕС. На всяка държава се разпределя дял от общия бюджет на ЕФМДРА въз основа на размера на нейния сектор „Рибарство“.

След това всяка държава изготвя Програма, в която се планира как ще се разходват средствата. След като Европейската комисия одобри тази Програма – националните власти решават кои проекти ще бъдат финансирани.

Националните органи и ЕК носят съвместна отговорност за изпълнението на съответната Програма.

Индикативният интензитет на помощта е процес на договаряне между Управляващия орган и операторите, като интензитетът следва да обхваща както подкрепата чрез БФП, така и брутния еквивалент на безвъзмездна помощ при подкрепа чрез финансови инструменти.

Препоръчително е Управляващият орган на ПМДРА при подготовката на документите за обявяване на процедури за безвъзмездна помощ да дефинира максималния интензитет за БФП на по-ниски нива от максималния интензитет, регламентиран в ПМДРА, така че да има възможност за същия проект да се предостави и допълнителна подкрепа чрез финансови инструменти, с която да се достигне максималния интензитет, регламентиран в ПМДРА.

V. РИСКОВЕ И ПРЕДВАРИТЕЛНИ УСЛОВИЯ ЗА УСПЕШНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ФИ В Т.Ч. ВЪЗМОЖНИ ПРЕЧКИ ОТ ИНСТИТУЦИОНАЛЕН, АДМИНИСТРАТИВЕН, ПРАВЕН АСПЕКТ И ДР., КОИТО МОГАТ ДА ЗАТРУДНЯТ ПРИЛАГАНЕТО НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ, КАКТО И НАБОР ОТ АДЕКВАТНИ МЕРКИ ЗА ТЯХНОТО ПРЕОДОЛЯВАНЕ

Основните рискове за успешното изпълнение на финансови инструменти по ПМДРА 2021-2027 са свързани с:

- Забавена подготовка на споразумение между УО на ПМДРА и организацията, изпълняваща холдингов/специфичен фонд за подкрепа чрез ФИ по ПМДРА;

- Алокиране на малък обем средства от ПМДРА, който е неатрактивен за мобилизиране на участието на финансови посредници при изпълнението на финансови инструменти по ПМДРА;
- Дефиниране на ограничен обхват от мерки по ПМДРА, допустими дейности и/или крайни получатели за подкрепа чрез ФИ;
- Липсата на детайлен икономически анализ на сектора;
- Дефиниране на финансови продукти с параметри, които не отчитат адекватно характера на интервенциите по ПМДРА и спецификите на крайните получатели, например изискване на необосновано висок процент частно съфинансиране; високи изисквания за обезпеченост, ограничения за обратно финансиране, структуриране на портфейлна гаранция и т.н.;
- Дефиниране на схеми за подкрепа с БФП по мерки, предвидени за изпълнение и чрез финансови инструменти, по начин позволяващ предоставяне на максималния интензитет на помощта изцяло с БФП от ПМДРА;
- Дефиниране от страна на УО на ПМДРА на процедури и правила за изпълнение на проекти с финансови инструменти, които налагат необоснована административна тежест на финансовите посредници и/или крайните получатели.

Предварителните условия за успешно прилагане на Финансови инструменти с цел подпомагане на ангажираните в сектор „Рибарство“ включват:

- ❑ ясни критерии за допустимост от самото начало на Финансовия инструмент са от основно значение за гладко и успешно изпълнение от финансовите посредници и достатъчна капитализация на ФИ;
- ❑ гаранционната схема цели да достигне до значителен брой потенциални крайни получатели по програмата ПМДРА и търговските банки са важен финансов посредник за успешната реализация на инструмента;
- ❑ за разработването и стартирането на продукт насочен към бенефициентите по ПМДРА са необходими инвестиции от страна на финансовите посредници, които следва да са обусловени от достатъчно на брой кредитополучатели по ФИ;

- ❑ отчитане на възможността за формиране на общ портфейл за изпълнение на ФИ с предвидения ресурс на ПМДРА и Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони. Подобно комбиниране при изграждане на сходни финансови продукти ще увеличи капитализацията и атрактивността на инструментите за финансовите посредници;
- ❑ достатъчно ниво на възнаграждение. При определяне нивата на възнаграждение следва да се отчетат пазарните нива на лихвите и таксите, както и допълнителните разходи които възникват при използването на ФИ. При заем със споделяне на риска, възнаграждението следва да компенсира загубения доход върху частта финансирана през финансов инструмент;
- ❑ възможност за техническа помощ за подготовка на предстоящата инвестиция, в рамките на една операция;
- ❑ допълняемост с останалите инструменти на пазара;
- ❑ допълняемост с операциите, по които е предвидено финансиране чрез безвъзмездни средства. Операциите следва да се структурират по начин, който не само да позволява, но и да стимулира комбинирането на помощта по ефективен начин с финансов инструмент;
- ❑ ясни правила за изчисляване на размера на помощта, отчитайки спецификите на инструмента и интересите на крайните получатели.

VI. НАУЧЕНИ УРОЦИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА ФИ ПРЕЗ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2014-2020, В Т.Ч. СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ В ПРОЦЕСА НА СТРУКТУРИРАНЕ НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ПЕРИОДА 2014-2020 Г.

6.1. ПРИЛАГАНИ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ПРОГРАМНИЯ ПЕРИОД 2014-2020 г.

През месец Март 2021г. се сключи финансово споразумение между Фонд на фондовете (ФнФ). и Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 (ПМДР), съфинансирана от Европейския фонд за морско дело и рибарство, което осигурява 5,4 млн. лв. за предприятията в сектор „Рибарство“, които ще имат достъп до кредити при облекчени условия.

Сключеното споразумение предвижда на пазара да бъдат предложени два финансови продукта - нисколихвени кредити и гаранции за обезпечение на кредити, предоставяни от търговски банки. Двата вида заеми ще се отпускат за самостоятелно финансиране на проекти по ПМДР или в допълнение към проекти, одобрени за безвъзмездна финансова помощ по програмата.

Целта е да се финансират инвестиции в рибарство и аквакултури, както и в преработка на рибни продукти и аквакултури, за да се намали отрицателното въздействие върху околната среда и да се повиши ефективността при използване на ресурсите. Средствата могат да се използват също така и за подпомагане на проектни предложения по изпълнението на стратегиите за местно развитие и подобряване на икономическото и социално благополучие в рибарските общности.

Новите финансови продукти следва да улеснят достъпа до финансиране на предприятията в сектора, като предложат преференциални условия за отпускане на кредити: по-ниски лихви, облекчени изисквания за обезпечение, удължен гратисен период.

Гаранционният продукт ще обезпечава до 80% от всеки кредит, отпуснат от банка посредник, но не повече от 1 млн. лв.

Заемите със споделяне на риска могат да се предоставят както за инвестиционни цели (до 1 млн. лв.), така и за оборотни средства (до 30% от размера на инвестиционния заем).

При тези кредити размерът на средствата от ФнФ ще бъде до 50%, когато те се отпускат в допълнение към безвъзмездна помощ, и до 70%, когато проектите се финансират само със заем. Частта от заемите, финансирана от ФнФ, ще бъде без лихва, което ще доведе до общи лихвени нива, значително по-ниски от пазарните.

Финансовите посредници могат да начисляват пазарни лихви, такси и комисиони върху предоставеното съфинансиране, в съответствие с обичайната си практика, като не следва да начислява на крайния получател такси,

комисиони и други разходи, свързани с Финансирането от ФМФИБ, които се покриват от Възнаграждението за управление.

Според доклад публикуван на платформата „Компас за финансови инструменти“ /fi-compass⁹/ на фаза структуриране на финансовите инструменти през програмния период 2014-2020 г., предизвикателствата са били:

- ❑ трудности свързани с правилата за държавна помощ;
- ❑ трудности свързани с нормативната уредба на ниво ЕС;
- ❑ процеси отнемащи време предвид секторните особености;
- ❑ трудности при разбирането и / или спазването на регулаторните ограничения на местно ниво; и
- ❑ административна сложност предвид секторни специфики;

На ниво изпълнение, резултатите посочват трудности поради недостатъчна политическа подкрепа, липса на подкрепа от страна на пазара, както и административна сложност при приложението на инструментите.

Част от затрудненията свързани с прилагане на финансови инструменти се дължат на външни фактори, но голяма част също така са на ниво Управляващ орган /УО/ и съответно могат да бъдат преодоляни.

На ниво УО тези фактори могат да бъдат административна тежест или сложност на процедурите, нормативно свързани ограничения, ограничен опит и капацитет за развитие или недостатъчна политическа подкрепа за реализирането на Финансови инструменти. При вече структурирани ФИ ограничителните фактори могат да бъдат недостатъчни стимули при изпълнението на финансови инструменти, фрагментация на ресурсите, липса на информираност или ограничаващи условия за допустимост.

6.2. СТИМУЛИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ

Целта на ФИ е да подпомогне предприятия, които срещат затруднения да финансират своя бизнес посредством действащите на пазара финансовите институции.

⁹ Stocktaking study on financial instruments by sector

За да се реализира тази подкрепа ФИ разчитат изцяло на съществуващите на пазара механизми, като с поемане на част от риска се цели коригиране на определени пазарни несъвършенства.

С подкрепата на ФИ финансирането достига до предприятия, които иначе не биха го получили поради по-рисковия си профил или поради невъзможност да осигурят необходимите за това обезпечения. Чрез прилагане на ФИ под формата на кредитни инструменти, крайните получатели имат възможност да получат финансиране при чувствително намаляване на неговата цена, но същественото намаляване на частта финансирана от посредниците, също така намалява съществено и доходността на финансиращите институции.

При намалени приходи и увеличени разходи за администрация, резултатите са липса на интерес и/или ниски обеми. Интересът на финансовите посредници може да бъде стимулиран и чрез включване на техническа помощ към финансовия инструмент.

6.3. КРИТЕРИИ ЗА ДОПУСТИМОСТ НА КРАЙНИ ПОЛУЧАТЕЛИ

При структуриране на финансови инструменти следва да се има предвид, че те са предназначени за подкрепа на финансово жизнеспособни проекти по ПМДРА.

Критериите за допустимост за крайни получатели по финансови инструменти следва да са с по-широка допустимост, с облекчени изисквания с оглед разширяване на обхвата на крайните получатели и проектите за финансиране, така че да може да се структурират финансово жизнеспособни проекти по ПМДРА.

Предлагането на финансови инструменти и безвъзмездна помощ в рамките на една операция е възможност за ускоряване реализацията на инструмента и достъп до по-широк кръг крайни получатели.

В съответствие с разпоредбите на чл.58, ал.2 от Регламент (ЕС) 2021/1060 „Финансовите инструменти предоставят подкрепа на крайните получатели само за инвестиции в материални и нематериални активи, както и за текущи активи, които се очаква да бъдат финансово жизнеспособни и за които няма достатъчно финансиране от пазарни източници. Тази подкрепа

трябва да е в съответствие с съответствие с приложимите правила на Съюза за държавна помощ.“

6.4. ФРАГМЕНТАЦИЯ НА РЕСУРСИТЕ

Фрагментация на ресурсите може да се получи, ако ограничените средства за ФИ по ПМДРА бъдат разпределени изчерпателно по мерките на програмата без възможност за гъвкаво финансиране, базирано на търсенето от страна на крайните получатели. Допълнителна фрагментация може да се получи при дефиниране на заложените индивидуални лимити по видовете финансови продукти - гаранции, заеми в комбинация с БФП, заеми без комбинация с БФП. Фрагментацията на ресурсите по ПМДРА може да бъде преодоляна чрез прилагане на гъвкав подход при структуриране на ФИ и възможност за пренасочване на средства между отделните финансови продукти и между мерките по ПМДРА в процеса на изпълнение, на базата на търсенето на кредити без сложни административни процедури. Следва да се отчете че, предлагането на финансовите продукти следва да е водено от нуждите на крайните получатели.

VII. ДОБРИ ПРАКТИКИ ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ДРУГИ СТРАНИ-ЧЛЕНКИ НА ЕС (РУМЪНИЯ)

7.1. ИДЕНТИФИЦИРАНИ ДОБРИ ПРАКТИКИ ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ФИ В ДРУГИ-СТРАНИ ЧЛЕНКИ НА ЕС

През 2019 г. на страницата на fi-compass е публикуван доклад, който съдържа анализ на информация, събрана чрез въпросници към финансови посредници и към гаранционни институции. Въпросникът насочен към финансовите посредници е изпратен до 44 институции в 17 страни членки, включително и към три търговски банки в България (Пощенска Банка, Банка Пиреос и Обединена Българска банка). Въпросникът насочен към гаранционни фондове е изпратен към 13 институции, като за България отговори са получени от Национален Гаранционен Фонд.

Изводите от предоставените информация от страна на финансовите посредници и гаранционните институции са за разширяващ се финансов пазар.

На база на използваните критерии за оценка от страна на финансовите посредници се сигнализира за потенциални проблеми за конкретни категории на определени предприятия. За търговските банки оборотът, обезпечението и наличието на счетоводна система са с по-голямо значение, отколкото качеството на бизнес плана.

Липсата на кредитна история води до завишаване изискванията за предоставените обезпечения. За гаранционните институции бизнес плановете са най-важните, като по този начин се създават условия, тези институции да могат да помогнат за подобряване на достъпа до кредити за млади фермери и новосъздадени предприятия.

Например, през програмния период 2014-2020 в Румъния „предварителната оценка“ за прилагането на финансови инструменти е изготвената през юни 2015 г. и одобрена през септември 2016 г.

През програмен период 2014-2020 Министерството на земеделието и селското развитие в Румъния възлага на Европейския инвестиционен фонд /ЕИФ/ да създаде „Фонд на фондове“ в сътрудничество с избрани финансови посредници.

Фондът е финансиран с 94 милиона евро при „ефект на лоста“ от 1,8 пъти очакванията за реализиране на инвестиции в размер до 160 милиона евро.

По финансовия инструмент ЕИФ споделя риска до 70%, като заемите могат да бъдат самостоятелни или да съфинансират безвъзмездни средства. Частта от заемите финансирани от фонда са при нулев *лихвен* процент, като по този начин се намаляват разходите за финансиране и кредитния риск.

Споразумението с ЕИФ е подписано през ноември 2017 г., като през месец март 2018 г. ЕИФ публикува покана за участие.

В срока за заявяване на интерес са подадени 9 заявления и след проведени процедури за избор, в периода септември-декември 2018 г. ЕИФ подписва споразумения с пет финансови институции.

Първите заеми са отпуснати през декември 2018 г., като към месец юни 2020 г., усвояването по финансовия инструмент е 36%, а отпуснатите заеми са в размер на 57.8 млн. евро към 357 крайни бенефициенти¹⁰. Прилагането на финансовия инструмент способства за намаляване на лихвените проценти,

¹⁰ Fi-compass – Case study - EAFRD Risk Sharing Loan 2014-2020, Romania - EIB (2020)

обезпеченията и финансиране на по-рискови проекти. Предизвикателство за финансовите посредници е и изчисляването на brutния еквивалент на помощта, както и комуникацията на вида на помощта с крайните бенефициери (особено в случаите на комбинирана подкрепа чрез безвъзмездни средства и финансов инструмент).

От самото начало ЕИФ работи в тясно сътрудничество с финансовите посредници за да се гарантира, че оперативният механизъм на финансовия инструмент е ясно разбран. За подобряване на осведомеността по финансовия инструмент –предприятията-финансови посредници организират събития като конференции и работни срещи за разясняване механизма на инструмента и неговите предимства.

7.2. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРИЛАГАНЕТО НА ФИ В СТРАНАТА

През програмния период 2007–2013 г. и програмен период 2014–2020 г. бяха разработени нови форми на финансиране на инвестициите, при които традиционното финансиране, основано на безвъзмездни средства, се застъпва в по-малка степен, за сметка на иновационни методи, съчетаващи безвъзмездни средства и заеми с участието на финансови и кредитни институции. Става въпрос за финансовите инструменти, които помагат да бъдат създадени револвиращи форми на финансиране, което повишава устойчивостта им в дългосрочен план.

Адекватното структуриране на подкрепата чрез финансови инструменти е ключово за ефективното прилагане на тази форма на подкрепа. Това е отчетено в специален доклад на Европейската Сметна палата, в който се посочва, че: „Финансовите инструменти представляват механизъм за предоставяне на финансова помощ от бюджета на ЕС. Финансовата подкрепа, предоставена на крайните получатели чрез финансовите инструменти, може да бъде под формата на заеми, гаранции и инвестиции в дялово участие. Ако се използват добре, финансовите инструменти имат следните две конкретни предимства в сравнение с БФП: възможност за използване на лостов механизъм по отношение на публичните средства (т.е. мобилизиране на допълнителни публични и частни средства за допълване на първоначалното

публично финансиране); както и револвиращ характер на предоставения капитал (т.е. неколкостранно използване на едни и същи средства). ”¹¹

Научените уроци при изпълнението на ФИ в България и в други страни членки следва да бъдат отчетени при планирането на подкрепа чрез ФИ по ПМДРА 2021-2027. На базата на изложеното в настоящата оценка, следва да се приложат следните препоръки при структурирането и изпълнението на финансови инструменти:

- ☐ отчитане на нуждите на пазара при дефиниране на обхвата на интервенциите и параметрите на финансовите продукти;
- ☐ достатъчен размер на средства от ПМДРА за подкрепа чрез ФИ, така че да се мотивират финансовите посредници да участват в изпълнението на ФИ
- ☐ възможност за формиране на общ портфейл при сходни инструменти с ресурса за ФИ по ПМДРА и СПРЗСР;
- ☐ залагане на изисквания за частно съфинансиране, които не водят до прекалено високи лихвени нива;
- ☐ залагане на облекчения за крайните получатели, под формата на ниски среднопретеглени лихви и занижени изисквания за обезпечение;
- ☐ отчитане на законодателството за държавни помощи и адекватно залагане на необходимите изисквания към финансовите посредници и крайните получатели;
- ☐ прилагане на гъвкав подход при структуриране на ФИ и възможност за пренасочване на средства между отделните финансови продукти и мерките по ПМДРА в процеса на изпълнение, без сложни административни процедури;
- ☐ прилагане на облекчени изисквания за мониторинг на изпълнението и верификация на извършените допустими разходи, на базата на облекчените изисквания на правото на ЕС;

¹¹ Специален доклад на Европейската Сметна Палата „Изпълнение на бюджета на ЕС чрез финансови инструменти — поуки от програмния период 2007—2013 г., достъпен на <http://eca-publications.eu/special-reports/financial-instruments-19-2016/bg/> [Посетена на 19 февруари 2021г.]

- ☐ прилагане на комбинирана подкрепа чрез БФП и ФИ, включително в рамките на една операция за подкрепа на инвестиции/проекти, когато БФП е по-малка от кредитното финансиране;
- ☐ Използване на „Фонд мениджър на финансовите инструменти в България“ за управление на финансовите инструменти по ПМДРА 2021-2027 г. Препоръчително е да се използва и надгражда натрупаният вече опит в структурирането и управлението на финансовите инструменти.
- ☐ Повишаване на осведомеността за възможностите за използване на финансовите инструменти
- ☐ Осигуряване на консултации (технически, финансови, правни) за подготовка на проекти, насочени към финансови инструменти.

VIII. СЪЩЕСТВЕНИ ПАРАМЕТРИ ПРИ ПОСЛЕДВАЩО ПРЕРАЗГЛЕЖДАНЕ И АКТУАЛИЗИРАНЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНАТА ОЦЕНКА

Съществените параметри, които трябва да се следят от Управляващия орган и промените, които ще доведат до необходимост от преразглеждане и актуализиране на предварителната оценка и концепцията за инвестиционната стратегия включват:

- ☐ Настоящата Предварителна оценка е изготвена на база допускания относно приоритетите по ПМДРА и бюджетите по съответните мерки; при приемане на бюджетите по програмата тези допускания следва да се преразгледат и актуализират;
- ☐ **Промяна на пазарните условия**, свързани с факторите от страна на предлагането на финансирането или фактори от страна на търсенето в сектора;
- ☐ Законодателни и/или регулаторни промени, които могат да окажат влияние върху допусканията и изпълнението на ФИ;
- ☐ Възникване на събития, които променят нагласите и инвестиционния апетит сред потенциалните крайни получатели, подобни на кризата с КОВИД-19;

- Оценка на ФИ с ресурс по ПМДРА 2014-2020, доколкото при усвояване на заделения ресурс и анализ на резултатите от прилагане на инструмента, е възможно да възникне необходимост от допълнителна капитализация и актуализация на финансовия инструмент за постигане целите на ОПОР;

ХІІ. ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ А. ОТЧЕТ ПО ПРОВЕДЕНОТО ПРОУЧВАНЕ

Настоящият Отчет е съставен във връзка с Изготвяне на предварителна оценка за прилагане на финансови инструменти по „Програма за морско дело, рибарство и аквакултури“ 2021-2027.

ПРОВЕДЕНИ ИНТЕРВЮТА И ФОКУС ГРУПИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ ПО ПМДРА – 2021-2027 г.

За периода 01.02-20.02.2021 г. бяха проведени онлайн интервюта в Microsoft Teams на български език на заинтересовани страни по предварително изпратени разяснителни въпроси, съдържащи се във въпросници за извършване на предварителна оценка на приложимостта на финансови инструменти по „Програма за морско дело, рибарство и аквакултури“ 2021-2027 , както следва:

Таблица 5 Справка за онлайн интервюта по ПМДРА – 2021-2027 г.

Институция и ден и час на провеждане на интервюто	Участници	Данни за връзка
Централно координационно звено , Министерски съвет (ЦКЗ) Ден:11.02.2021г.	Соня Микова	s.mikova@government.bg

ДОКЛАД: ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА – ПМДРА

Институция и ден и час на провеждане на интервюто	Участници	Данни за връзка
Час: 14.54-15.56		
Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ по оперативните програми на РБ ОСЕС Ден:11.02.2021г. Час: 14.00-14.45	Иван Панчев държавен одитор в дирекция "Правно осигуряване на одитната дейност"	i.panchev@minfin.bg
Дирекция „Национален фонд“, Министерство на финансите Ден:11.02.2021г. Час: 15.57-16.39	Даниел Миланов – държавен експерт в дирекция „Национален фонд“	d.milanov@minfin.bg
ОПИК, Министерство на икономиката Ден:19.02.2021г. Час: 14.50-15.20	Александър Бойков началник сектор "Техническо изпълнение" отдел "Изпълнение на проекти" Главна дирекция "Европейски фондове за конкурентоспособност" Министерство на икономиката	i.ilieva@mi.government.bg v.valchev@mi.government.bg a.boykov@mi.government.bg
ОПРР, Министерство на регионалното развитие и благоустройството Ден:12.02.2021г. Час: 14.21-16.07	Тоня Сакарова - главен експерт в отдел „Мониторинг“, Главна дирекция „Стратегическо планиране и програми за регионално развитие“ Евелина Стоянова – държавен експерт в отдел „Стратегическо планиране и програмиране“, Главна дирекция „Стратегическо планиране и програми за регионално развитие“	TSakarova@mrrb.government.bg ESToyanova@mrrb.government.bg
МЗХГ Ден:17.02.2021г. Час: 13.00-13.42	Антон Аспарухов -началник на отдел „Програмиране, планиране, наблюдение и техническа помощ“, в УО на ПРСР МЗХГ Петя Ангелова УО ПРСР	AVAsparuhov@mzh.government.bg PAngelova@mzh.government.bg

ДОКЛАД: ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА – ПМДРА

Институция и ден и час на провеждане на интервюто	Участници	Данни за връзка
	https://febunisofia-my.sharepoint.com/:v:/g/personal/s_mihaylova_feb_uni-sofia_bg/EVCWoOc19KhCnoJgNEM1poYB827N1afFVlhBRI6rEU8hbg?email=s.mihaylova%40feb.uni-sofia.bg	
МЗХ, УО ПМДР Ден: 17.02.2021г. Час: 15.58-17.00	Управляващ орган на програмата е дирекция „Морско дело и рибарство“, Министерство на земеделието, храните и горите Стоян Котов, Директор на дирекция	skotov@mzh.government.bg
ДФЗ Дирекция „Договориране по прилагане на мерки за развитие на селските райони“ Ден: 15.02.2021г. Час: 14.00-16.19	Ангел Ревенетов – началник-отдел „Договориране по публични мерки“ Ива Иванова - началник-отдел „Договориране по частни мерки“	Angel.Reveneteov@dfz.bg Iva.Ivanova@dfz.bg
ДФЗ Дирекция „Рибарство и аквакултури“ Ден: 15.02.2021г. Час: 14.00-16.19	Борислав Фикинчев – главен експерт, Дирекция „Рибарство и аквакултури“	borislav.fikinchev@dfz.bg
ДФЗ Звено "Сертификация на разходите по Оперативна програма за развитие на сектор "Рибарство" (Сертифициращ орган на ПМДР 2014-2020) Ден: 15.02.2021г. Час: 14.00-16.19	Розалия Каменска - началник отдел Траян Делиагов - главен експерт	Rozaliya.Kamensk@dfz.bg Trayan.Deliagov@dfz.bg
НГФ ББР	Борислав Богданов Ръководител	office-

ДОКЛАД: ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА – ПМДРА

Институция и ден и час на провеждане на интервюто	Участници	Данни за връзка
Ден: 17.02.2021г. Час: 10.00-10.41	Отдел "Риск и мониторинг" Национален Гаранционен Фонд ЕАД Захарина Тодорова – ръководител на отдел „Международни финансови институции и Европейски фондове“, ББР	ngf@bdbank.bg bogdanov.bd@bdbank.bg todorova.z@bdbank.bg
ДСК банка Ден: 19.02.2021г. Час: 11.00-11.30	Милен Влаев Ръководител отдел Агробизнес Юлиян Господинов Ръководител отдел SME	Milen.vlaev@dskbank.bg julian.gospodinov@dskbank.bg
Фонд ФЛАГ Ден: 19.02.2021г. Час: 15.30-16.15	Ива Петкова Директор дирекция Любомир Царев Експерт "Проекти" Ванина Чалъкова Експерт "Кредитиране"	petkova@flag-bg.com chalakova@citiesfund.bg tsarev@flag-bg.com
„Фонд мениджър на финансови инструменти в България“ ЕАД (ФМФИБ) Ден: 17.02.2021г. Час: 14.00-14.40	Ангелина Тодорова Директор управление "Проектна информация и финансиране" ¹²	a.todorova@fmfib.bg

Основните дискутирани въпроси в рамките на проведените интервюта бяха научените уроци от програмен период 2007-2013 и 2014-2020г. на инструменти по други оперативни програми на Република България и по принцип ОП, както и тесните места на програмата за програмен период 2014-2020г. , както и предизвикателствата на програмен период 2021-2027 при

¹² <https://www.fmfib.bg/bg/page/21-pro%D0%B5ktna-informatsiya>

използване на финансови инструменти по програмата.

Екипът взе предвид, че в предложението за РЕГЛАМЕНТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд+, Кохезионния фонд, Европейския фонд за морско дело и рибарство, както и финансови правила за тях и за фонд „Убежище и миграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и инструмента за управление на границите и визите¹³ в чл.2 са дадени и легални определения , използвани за целите на проекта и интервютата.

Забележка: Следва да се има предвид, че към момента на провеждане на интервютата все още не е приета законодателната рамка по многогодишната финансова рамка и секторните регламенти по ЕСИФ, включително и POP. На база на законодателните регламенти предстои да бъдат приети и тези делегираните и регламентите за изпълнение по ЕСИФ.

В чл. 52 от проекта за POP се регламентират финансовите инструменти.

Съгласно чл.52, параграф 2 на предложението финансовите инструменти предоставят подпомагане на крайните получатели само за нови инвестиции, за които се очаква да бъдат финансово жизнеспособни, например да генерират приходи или икономии, и за които няма достатъчно финансиране от пазарни източници.

Въпросите за интервюто бяха фокусирани към респондентите, имайки предвид, разпоредбата на чл.52, параграф 3 от предложението , а именно:

„Подпомагането от фондовете чрез финансови инструменти е на база ex ante оценка, изготвена на отговорността на управляващия орган. Оценката ex ante трябва да бъде завършена, преди управляващите органи да вземат решение за предоставяне на финансов принос за финансови инструменти. Оценката ex ante включва минимум следните елементи:

а)предложения размер на приноса от програмата за финансовия инструмент и очаквания ефект на ливъридж¹⁴;

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=COM:2018:0375:FIN> [Посетена на 19 февруари 2021г.]

¹⁴ Легално определение Финансов регламент Чл.2, параграф 38

б) предлаганите финансови продукти, които ще се предлагат, включително евентуалната необходимост от диференцирано третиране на инвеститорите;

в) предлаганата целева група крайни получатели;

г) очаквания принос на финансовите инструменти за постигането на специфичните цели;

Оценката ex ante може да бъде преразглежда или актуализирана и може да обхваща част или цялата територия на държавата членка, като може да се основава на съществуващи или актуализирани оценки.“

Предвид на горното при провеждане на интервютата, освен въпросите по-горе, фокус по време на разговора бе поставен върху следните основни въпроси:

- ❑ Има ли пазарни несъвършенства и неоптимални инвестиционни състояния в областта на морското дело, рибарството и аквакултурите?
- ❑ Какво е търсенето – обем и обхват?
- ❑ Каква ще е добавената стойност от финансовите инструменти?
- ❑ Колко допълнителни публични или частни ресурси могат да бъдат привлечени?
- ❑ Какви са научените уроци от прилагането на сходни инструменти, напр. по ОПИК и ОПРР в Република България?
- ❑ Каква инвестиционна стратегия да се предлага?
- ❑ Какви резултати могат да се очакват?

Беше предоставена за целите на интервюто и следната информация от НГФ: Национален Гаранционен Фонд (НГФ) ЕАД е създаден съгласно Закона за ББР от 2008г. (<https://bbr.bg/bg/pi/law>) с предмет на дейност „Издаване на финансови гаранции по заеми за МСП“. Първата гаранционна програма, която е разработена от Фонда, стартира през 2009 г., като от тогава до края на 2020 г.

„ефект на ливъридж“ означава размерът на възстановимото финансиране, предоставено на отговарящите на критериите крайни получатели, разделено на размера на финансовия принос на Съюза

НГФ е разработил 9 различни гаранционни програми – за собствен риск и по възложени мандати - в полза на МСП в страната.

По тези програми са гарантирани кредити за 2,688 млрд. лв.

Благодарение на гаранциите, достъп до финансиране през търговските банки са получили над 10 хил. български МСП, които стандартно не биха били допустими за финансиране, създадени са нови работни места и са подпомогнати важни сектори от икономиката на страната.

I. Прилагане на Програми за собствен риск

1. При прилагане на Програми за собствен риск, НГФ ползва контра-гаранции от Европейския инвестиционен фонд по Програма COSME 2016, с което осигурява допълнителен левъридж на ангажираните си собствени средства и трансфер на произтичащото от гаранцията на ЕИФ предимство чрез търговските банки-партньори и крайните бенефициенти.

- ☐ Гарантирани кредити за 60,1 млн. лв.;
- ☐ Издадени гаранции за 34,5 млн. лв.;
- ☐ Издадени гаранции за 362;
- ☐ Подкрепени МСП – 330, 47% от които са микро-предприятия с персонал до 5 човека.

II. Мандати

1. Със средства от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (EAFRD) програмен период 2007-2013: НГФ, като прилагащ партньор по финансов инструмент на ПРСР 2007-2013, стартира първата мандатна гаранционна схема в края на 2012.

Чрез обществена поръчка са избрани 14 банки партньори по инструмента и са постигнати следните резултати:

- ☐ Подкрепени проекти за 375 млн. лв.
- ☐ Гарантирани кредити за 238 млн. лв.
- ☐ Издадените гаранции за 186 млн. лв.

- ☐ Подкрепени 544 МСП, като 74% от предприятията са микро-предприятия с до 5 души персонал и 57 % от предприятията са физически лица регистрирани като земеделски производители
 - ☐ 3 787 запазени работни места и 1 136 новосъздадени работни места при реализация на проектите
2. Рециклирани средства по ПРСР 2007—2013: По втората схема с мандат от МЗХГ от м. август 2016 г. до м. октомври 2016 г. са подписани споразумения със 17 банки и една небанкова финансова институция за гарантиране на портфейли от целеви кредити, отпуснати за реализация на проекти по Програма за развитие на селските райони 2014 – 2020 г., кредити на бенефициенти по Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013 г., както и предприятия в сектор „Растениевъдство“ и „Животновъдство“.
- ☐ Подкрепени проекти за 206 млн.лв.;
 - ☐ Гарантирани кредити за 203 млн. лв.;
 - ☐ Издадени гаранции за 101 млн. лв.;
 - ☐ Подкрепени 206 МСП, като 33 % от предприятията са физически лица регистрирани като земеделски производители;
 - ☐ Издадени са гаранции по 292 кредита като 80% от общата сума са използвани за реализация на 114 проекта по ПРСР 2014-2020, включително чрез банковите гаранции за обезпечаване на авансови плащания по проектите и оборотните кредити за финансиране на ДДС;
3. Гаранционен инструмент с предоставен ресурс по Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство 2007-2013 (ОПРСР 2007-2013) - От 2010 г. Национален гаранционен фонд изпълнява гаранционен инструмент в подкрепа на предприятията от сектор „Рибарство“. Средствата са предоставени по ОПРСР 2007-2013.
- Чрез посредничеството на 15 банки партньори са издадени 30 гаранции на обща стойност 20 780 хил. по кредити в размер на 30 551 хил. лева. По програмата са подкрепени 26 МСП. През 2018 г. инструментът е удължен с 8 млн. лв. от рециклираните средства, като до края на 2019 г.

по инструмента са подкрепени 2 МСП, издадени са 3 гаранции на стойност 1 175 хил. лв по кредити в размер на 2 407 хил.лв.

III. Ключови предимства на НГФ при прилагане на гаранционни схеми

Ключовите предимства на НГФ при прилагане на гаранционни схеми са:

- ☐ Устойчивост и самофинансиране на всички прилагани схеми от НГФ;
- ☐ Възможност за структуриране на програми с комбиниране на външно споделяне на риска и риск за собствена сметка (skin in the game);
- ☐ Възможност за структуриране на иновативни финансови инструменти, вкл. първата на пазара субординирана гаранция;
- ☐ Добро рисково и бизнес управление на собствения капитал на НГФ ЕАД с адекватно покритие със собствен капитал на гаранционните схеми;
- ☐ Доказан опит и улеснено администриране на програмите за банките-партньори;
- ☐ Индивидуално ценообразуване за търговските банки като функция от риска по портфейла и административните разходи на НГФ (за схемите на собствен риск);
- ☐ Изградени стабилни взаимоотношения с банкови и небанкови финансови институции
- ☐ Регулярен диалог с пазара, вкл. при разработката на нови програми;
- ☐ Прилаганите програми не включват елемент на държавна помощ.

ПРЕПОРЪКИ И КОНСТАТАЦИИ ОТ ПРОВЕДЕНИТЕ ИНТЕРВЮТА

По време на проведените интервюта със заинтересованите страни бяха очертани ползите от финансовите инструменти, както следва:

- **Мултиплициращ ефект** за публичния ресурс;
- Подкрепата е достъпна до **по-голям брой компании/реципиенти** – средствата са „рециклируеми“ ;

- **Дисциплиниращ ефект** върху компаниите, което ги стимулира да търсят устойчиви проекти;
- **Пазарен подход** при управлението на публични средства – професионален подход при оценката на проекти, което **минимизира** бюрократичните процедури.

По отношение на КОМПАНИИТЕ, особено малки и средни предприятия /МСП/:

- Достъп до финансиране, **когато е необходимо** – т.е., преди осъществяването на инвестицията; така се променя подходът от „когато има грантове“ към „каквото е необходимо за развитие на компанията“;
- Повече **гъвкавост по отношение допустими разходи**, което отговаря на специфичните и променящи се потребности на компаниите;
- **Предвидимост на цената за финансирането**. Грантовете не са „безплатни“, при тях има много индиректни разходи (вкл. време, разходи за консултантска помощ, предварително финансиране на проекта и др.)

Някои основни констатации, препоръки и изводи:

- Всеобщо е мнението, че финансовата подкрепа, предоставена на крайните получатели чрез финансови инструменти предлага съществени предимства в сравнение с безвъзмездната финансова помощ, тъй като всяко финансране през ЕФРМДА при финансовите инструменти по принцип може да се използва повече от веднъж;
- Заемите трябва да бъдат погасени, а гаранциите трябва да бъдат освободени или върнати (в случая с капиталовите инвестиции), което влияе на поведението на крайните получатели и това води до по-добро използване на публичните средства и до по-малка вероятност крайните получатели да станат зависими от публична подкрепа;
- Предизвикателство, по мнението на всички респонденти, е съчетанието при подготовката на проекти и тяхното изпълнение между безвъзмездна финансова помощ с финансови инструменти, както и възможността за „обслужване на едно гише“, което ще намали административната тежест и времето;

- Синергия/Blending на финансови инструменти с безвъзмездна финансова помощ по програмата;
- Необходимо е дизайна на финансовите инструменти по програмата да бъде максимално опростен, с по-малко административна тежест за всички заинтересовани страни, като инструментите да са ориентирани към малки и средни предприятия, включително преработватели;
- Да се използват финансовите инструменти, осигуряващи инвестиционна подкрепа чрез заеми и гаранции, като се ползва натрупаният опит от Гаранционния фонд в ББР, както и сходни инструменти по ОПИК и ОПРР, др., вкл. адаптиране на опита и на други държави членки;
- При дизайна на финансовия инструмент/ти да се отчита конкуренцията на пазара и да се преодолеят трудностите при привличането на инвеститори от частния сектор за финансовите инструменти, с оглед на най-добро използване на преференциалното третиране за привличане на повече частен капитал, без да се разпределя прекомерен риск за донорите на инструментите от публичния сектор;
- Препоръчително е ползването на финансовите инструменти, тъй като при тях няма висок процент на нередности и финансови корекции. Например има само седем недопустими заема по Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 /ОПИК/, като има максимално усвояване с минимални грешки;
- Необходимост от по-голяма информираност у крайните получатели за ползите от финансови инструменти;
- Необходимо е да се мобилизират възможностите на ББР и нейните дъщерни дружества съвместно с Държавен фонд земеделие (ДФЗ)/Разплащателна агенция за съвместни продукти и проучване на възможности за участие като финансов посредник във фонда на фондовете и привличане и на други заинтересовани банки и консултантски организации.
- Да се използват възможностите от рециклирания ресурс в Гаранционния фонд от програмен период 2007-2013г. и да се мултиплицират възможностите и административния капацитет на фонда за програмен период 2021-2027г.;

- Финансовите инструменти да адресират нуждите на Местните инициативни рибарски групи /МИРГ/, преработвателите-средни и големи предприятия, черноморския риболов, производителите на аквакултури-крайни получатели;
- Да се постигне приемственост между управляващите органи по програмата в различните програмни периоди;
- Да се преодолее забавянето на стартирането на избор на финансови посредници, като се избегне забавянето и на обществените поръчки в Холдинговия фонд;
- Да се ускори стартирането на финансовите инструменти в подкрепа на крайните получатели предвид на пандемията;
- Да се използва натрупаната експертиза у финансовите посредници, които работят в България и имат опит с финансови инструменти по ЕСИФ;
- Максимално съкращаване на срока за влизане на финансовите посредници на пазара;
- Отчитане при дизайна на инструментите по програмата на научените уроци от българския опит при използване на финансовите инструменти по оперативните програми на УО, СО и ОО, включително и на ниво ЕС;
- Навременно структуриране на финансовия инструмент, с оглед постигане на индикатори и междинни цели по програмата;
- Да се изчисти по какъв начин ще се оцени пазарният провал/дефицит и индикаторите за финансовите инструменти;
- Използване на комбинирани мерки „на едно гише“, като се митигират рисковете от забавяне и административна тежест за всички заинтересовани страни, като по този начин условията стават и по-атрактивни за банките;
- Необходимост от оптимизиране, координиране и опростяване на процедурите, както и постигане на синергия в работата на всички заинтересовани страни;
- Да се стартира пилотно с по-малък ресурс при дизайна на финансовия инструмент;
- Да се идентифицират проектни идеи-опита на Фонда на Фондовете, където има запитвания и статистика;
- Да се отчете конкуренцията на пазара на кредитния ресурс-цена;

- Да не се утежнява прекомерно административната тежест за банките¹⁵;
- Да се отчете мнението на крайните получатели при дизайна на инструмента;
- Високорискова сфера на дейност на бенефициерите по програмата, като недостатъчно атрактивни активи, които да играят ролята на обезпечение;
- Мобилизиране на допълнителни частни и публични средства за допълване на първоначалното публично финансиране и повторно използване на същите средства в рамките на няколко цикъла;
- Финансовите инструменти дават възможност за използване на лостов механизъм по отношение на публичните средства (т.е. мобилизиране на допълнителни публични и частни средства за допълване на първоначалното публично финансиране), както и револвиращ характер на предоставения капитал (т.е. неколккратно използване на едни и същи средства), което ще е в подкрепа на крайните получатели по програмата;
- Финансовите инструменти по програмата могат да обхващат цялата палитра на инструментите, като: пазарно финансиране – през финансови посредници; да адресират затруднен достъп до финансиране; да включват дългово – заемен капитал (напр. гаранционен фонд); дялово – инвестиция в капитала при иновации и стартиращи компании (напр. фонд за рискови инвестиции) финансиране;
- Липса на прозрачност за ползите от финансови инструменти, както и възможностите в България;
- Финансови инструменти да не са прекалено големи, тъй като това показва, че потребностите на пазара не винаги са били правилно оценявани от управляващия орган преди разпределянето на средства за финансовите инструменти¹⁶;
- УО на програмата да прецени по-реалистично дела от ЕФМДРА, който може да бъде изпълнен чрез финансови инструменти;
- Други.

¹⁵Опитът на Полша –провалени обществени поръчки за избор на финансови посредници.

¹⁶ За инструментите в режим на споделено управление подходът на плащане за всяка отделна фаза (който обвързва плащанията от бюджета на ЕС с отпускането на средства за крайните получатели) е насочен към преодоляване на проблема с прекомерно големия капитал. Освен това в предложението за РОР се предвижда възможност за редовен преглед на предварителната оценка.

В заключение, по време на интервютата се очерта, че има нужда от прилагането на финансовите инструменти по ПМДРА, финансирана от ЕФМДРА през програмния период 2021-2027 г., като основните финансови продукти, по мнение на респондентите, които да се прилагат по финансовите инструменти по програмата, финансирана от ЕФМДРА през програмен период 2021-2027 г. да са с фокус върху заеми и гаранции.

ПРЕПОРЪКИ И КОНСТАТАЦИИ ОТ ПРОВЕДЕНИТЕ ФОКУС ГРУПИ

В изпълнение на сключения договор бяха проведени срещи онлайн в Microsoft Teams, както следва:

1. На 8 март 2021г. беше организирана онлайн среща с фокус Крайни получатели;
2. На 10 март 2021г. от 9.30 часа беше организирана онлайн среща с фокус представители на Институции и ПМДРА 2021-2027;
3. На 10 март 2021г. от 14.00 часа беше организирана онлайн среща с фокус Посредници;

За целта бяха идентифицирани потенциални участници – над 850 броя, към които беше изпратен линк за регистрация за събитията. Отделно бяха поканени за участие представители на УО на ПМДРА, посредници и институции.

Както един от основните изводи по време на събитието се откри необходимостта от насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, и на преработването и предлагането на пазара на продукти от риболов и аквакултури да бъдат изведени като приоритет в политиката на МЗХГ, като бъдат подпомагани и МИРГ.

Друг извод, който се формулира бе финансовите институции да се включат по-активно в реализацията на проектите на бенефициите на ПМДРА 2021-2027 на всеки един етап от проектния цикъл.

Идентифицирана бе нужда от залагане и прилагане на финансови

инструменти за програмен период 2021-2027г. по програмата да се предвидят гъвкав, изпълним и разнообразен пакет от финансови инструменти предимно чрез гаранционни и заемни схеми за кредити.

Срещите протекоха ползотворно и активно участваха всички заинтересовани страни.

ПРИЛОЖЕНИЕ Б. ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

Правен корпус на ниво ЕС

1. Регламент на ЕС за общоприложимите разпоредби /ROP/
2. Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета;
3. Регламент (ЕС) № 2013/1380 относно Общата политика в областта на рибарството
4. Регламент (ЕС) № 2013/1379 относно общата организация на пазара на рибни продукти и продукти от аквакултури
5. Регламент (ЕС) № 2014/508 относно създаването на новия Европейски фонд за морско дело и рибарство /ЕФМДР/
6. Финансов регламент – Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юли 2018 година за финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза, за изменение на Регламенти (ЕС) № 1296/2013, (ЕС) № 1301/2013, (ЕС) № 1303/2013, (ЕС) № 1304/2013, (ЕС) № 1309/2013, (ЕС) № 1316/2013, (ЕС) № 223/2014 и (ЕС) № 283/2014 и на Решение № 541/2014/ЕС и за отмяна на Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012) ДЯЛ X финансовите инструменти, бюджетните гаранции и финансовата помощ;
7. Регламент (ЕС) 2021/1139 на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2021 година за създаване на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури;
8. Регламент (ЕС) 2021/1060 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика.

Правен и документален корпус на ниво Р. България

На български език

1. Решение на МС № 196/11.04.2019 г. относно изготвянето на Предварителни оценки по програмите на ЕФМДРА
2. Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012 – 2022 г.;
3. Трети национален план за Действие по изменение на климата (2013 – 2020г.);
4. Национален план за възстановяване и устойчивост на Република България (версия Юли 202а г.)
5. Актуализиран Национален план за действие по управление на устойчивите органични замърсители (УОЗ) в България 2012-2020 г.;
6. Национална програма за развитие: България 2030 г.;
7. Национална програма за превенция и ограничаване на свлачищата на територията на Р. България, ерозията и абразията по Дунавското и Черноморското крайбрежие 2015-2020 г. и др.
8. Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г.;
9. Регионални планове за развитие на: Северозападен район за планиране /СЗРП/, Северен централен район за планиране /СЦРП/, Североизточен район за планиране /СИРП/, Южен централен район за планиране /ЮЦРП/, Югозападен район за планиране /ЮЗРП/, както и областни стратегии за развитие на 28-те области на страната за периода 2014-2020 г.;

На английски език

1. Decision of the Council of Ministers № 196 / 11.04.2019 on the preparation of Preliminary Evaluations under EMFF programs
2. National Strategy for Regional Development of the Republic of Bulgaria for the period 2012 - 2022;
3. Third National Climate Change Action Plan (2013 - 2020);
4. Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria (July 202a version)

5. Updated National Action Plan for Management of Persistent Organic Pollutants (POPs) in Bulgaria 2012-2020;
6. National Development Program: Bulgaria 2030;
7. National program for prevention and limitation of landslides on the territory of the Republic of Bulgaria, erosion and abrasion along the Danube and Black Sea coast 2015-2020, etc.
8. The Rural Development Program 2014-2020;
9. Regional development plans for: North-West planning region / NWRP / , North-Central planning region / NWRP / , North-east planning region / SIRP / , South-central planning region / SSRP / , South-west planning region / SWRP / , as well as regional strategies for development of the 28 districts of the country for the period 2014-2020;

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предварителната оценка относно прилагането на финансови инструменти по програмите съфинансирани от Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури /ЕФМДРА/ през програмния период 2021 – 2027 г. очертава обстоятелството, че по-големият ефект на новите Финансови инструменти е социално-икономически, тъй като чисто икономическите, в смисъл на чисто преките разходи и ползи, не са най-идеалният вариант за отчитане на резултатите от Общата политика в областта на рибарството /ОПОР/ и фонда – ЕФМДРА.

Големият приоритет в новия програмен период е институционалната хармонизация и регламентация, както беше демонстрирано в съдържанието чрез въвеждането на ново поколение европейски политики и механизми и чрез синхронизация на европейските регулации и регламенти. Ето защо, настоящият доклад – *Предварителна оценка*, има за цел да даде светлина по въпроса за цялостния обхват на възможните разходи и ползи (включително преки и непреки), както и да идентифицира възможните рискове релевантни към новия програмен период по отношение на въпросите свързани с рибарството и аквакултурите.

Предварителната оценка следва да послужи като методологично

обоснован документ, в който се маркира динамиката на променливите величини за всички онези, на които предстои да взимат решения за финансиране и управление на Финансови инструменти в областта на ОПОР, прилагана в Р. България като член на ЕС.

В заключение – може да се заяви, че всеки един проект, при който се смесват икономическа изгода от дейности свързани с ОПОР със социалните и институционалните ползи – се очаква да има дълъг икономически период на пряка възвращаемост на инвестицията.

В допълнение към данните и фактологията, посочена в *Предварителната оценка*, следва да се посочи още, че анализиранияте тенденции и предстоящи изменения в програмните документи са съобразени с технологичното хоризонтално интегриране на рибарския сектор в Р. България с европейската ОПОР и другите идентични рибарски сектори в страните членки на ЕС чрез пряко адресиране към нуждите за проектиране, изпълнение и поддържане на ново поколение Финансови инструменти в съответствие с новите европейски изискванията в сферата на морското дело, рибарството и аквакултурите.